Antik Çağ Dizisi

PLUTARKHOS

Paralel Yaşamlar

marcus antonius

(BİOİ PARALELLOİ)

Eski Yunancadan Çeviren: Furkan Akdeniz

ALFA

MARCUS ANTONIUS

Bioi Paralelloi

PLUTARKHOS'UN YAŞAMI VE ESERLERİ

Mestrius Plutarkhos MS 46 yılında Boiotia'nın Khaironeia kentinde doğmuştur. Zengin ve kültürlü bir aileden geldiği için iyi bir öğrenim görme olanağı bulmuştur. Atina'daki öğrenimini tamamlayıp doğduğu kente geri döndüğü sırada Hellas valisi onu Khaironeia'nın temsilcisi olarak yanında görevlendirdi. Vespasianus'un imparatorluğu zamanında İtalya ve Roma'yı gezip uzun süre buralarda kalma fırsatı bulmuştur. Fakat Demosthenes adlı yapıtında kendisinin de söylediği gibi Latince'yi tam anlamıyla öğrenememiştir. Plutarkhos yaşlılığında tekrar doğduğu kente çekilmiş, özel bir okul açmış ve yaklaşık olarak MS 120 yılında ölmüştür.

Plutarkhos'un en önemli eseri Bioi Paralelloi (Paralel Yaşamlar)'dır. Eserde Hellen ve Romalı ünlü kişilerin biyografyaları yer almaktadır. 23 çift ve 4 de tek parçadan oluşan bu eserin amacı karşılıklı önyargıları olan Hellen ve Romalılar'ın birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamaya çalışmaktır. Yazarın bir başka önemli eseri de Ethika'dır. Plutarkhos'un felsefî yazılarını bir araya topladığı Ethika, Roma egemenliğine girmiş olan Hellenler'in Roma dünyasına bakış açılarını yansıtması bakımından önem taşımaktadır.

MARCUS ANTONIUS

Bioi Paralelloi

Mestrius Plutarkhos

Eski Yunanca Aslından Çeviren: Furkan Akderin

Yayına Hazırlayan: Yiğit Değer Bengi

Alfa Yayınları **1724**
Antik Çağ **7**

MARCUS ANTONIUS
Bioi Paralelloi

Mestrius Plutarkhos

1. Basım : Ağustos 2006
ISBN : 975-297-783-9

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Yayın Koordinatörü ve Editör Rana Gürtuna
Pazarlama ve Satış Müdürü Vedat Bayrak
Dizi Kapak Tasarımı Utku Lomlu
Kapak Uygulama Hülya Alkan

© 2006, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Çevirinin tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu 34410 İstanbul, Turkey
Tel: (212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46 Faks: (212) 519 33 00
www.alfakitap.com
info@alfakitap.com

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa - İstanbul
Tel: (212) 674 97 23 Faks: (212) 674 97 29

I

Hatip Antonius, Marcus Antonius'un dedesiydi. Diktatör Sulla'nın[1] yanında savaştığı için Marius tarafından öldürülmüştü. "Giritli" diye bilinen baba Antonius ise pek tanınmış ve saygınlık kazanmış bir insan sayılmazdı. Ancak iyi kalpli ve dürüsttü. Çok zengin olmamasına ve karısının aksi yöndeki baskılarına rağmen yine de cömertti. Bu durum şu örnekle kolaylıkla anlaşılacaktır: Günün birinde dostlarından birisi borç istemek için yanına gelmiş. Hiç parası yokmuş ama hizmetçilerinden birine bir tasın suyla doldurulup getirilmesini söylemiş. Emri yerine getirilince sanki tıraş olacakmış gibi yüzünü ıslatmış ve ardından bir yolunu bulup hizmetçiyi gönderdikten sonra dostuna gümüş tası vermiş ve paraya çevirip kullanmasını söylemiş. Ancak daha sonradan karısının kaybolan gümüş tas için köleler arasında bir araştırma yaptığını, onlara sert davranarak korkutmaya çalıştığını görünce dayanamamış ve karısından özür dilemiş.

1 Sulla İÖ 82-79 yılları arasında diktatör olmuştur.

II

Baba Antonius'un karısı Iulia Caesar'ın soyundan geliyordu. O dönemin en asil ve akıllı kadınlarından bir eksiği yoktu. Marcus Antonius'un eğitimi annesinin gözetimindeydi. Çünkü kocasının ölümünden sonra evlendiği Cornelius Lentulus, daha sonradan Catilina İsyanı'na[2] katıldığı için Cicero tarafından öldürülmüştü. İşte Antonius'un Cicero'ya karşı olan aşırı nefretinin gerekçesi olarak bu gösterilmektedir. Antonius'un iddiasına bakılırsa, annesi Cicero'nun karısından rica etmeseymiş Lentulus'un cesedi bile onlara verilmeyecekmiş. Ancak bu iddianın doğru olmadığı düşünülmektedir. Çünkü Cicero'nun konsüllüğü sırasında öldürülenlerin hepsine cenaze töreni yapılmıştır. Antonius, gençken Curio ile yakın dosttu. Bugüne değin onun çok parlak bir insan olduğu anlatılagelmiştir. Ancak Curio kendisini sadece eğlenceye ve zevke adamış bir insandı. Curio, Antonius her zaman yakınında olsun diye onu içki ve kadınlarla dolu bir yaşama soktu; Antonius'un girdiği gereksiz ve ödeyemeyeceği masraflarsa cabasıydı. Sonuçta borcu yaşına göre çok fazla miktar olan iki yüz elli talantona ulaştı. Bunun üzerine Curio, Antonius'un borcuna kefil oldu. Ancak Curio'nun babası olanları duyunca Antonius'u evinden kovdu. Ardından Antonius o dönemdeki en berbat hatiplerden Clodius'la yakın bir dostluk kurdu ve Clodius'un cumhuriyete zarar veren hareketlerine katıldı. Ancak aradan fazla zaman geçmeden Clodius'un deliliklerinden sıkıldı. Üstüne üstlük kalabalık sayıdaki Clodius karşıtlarından da korktuğu için İtalya'dan ayrılıp Hellas'a gitti. Hellas'ta kaldığı sü-

2 Catilina İÖ 63 yılında Roma'daki cumhuriyet rejimini yıkmak amacıyla bir isyan başlatmıştı. İsyan Cicero sayesinde başarıyla bastırılmıştır.

rece askerlik ve hitabet işleriyle uğraştı. Hitabet alanında Asia üslubuna göre çalışmalar yürüttü. O zamanlar Asia üslubu en parlak çağını yaşıyordu ve Antonius'un yaşamıyla büyük benzerlikler gösteriyordu. Antonius'un anlamsız heyecanlarına, gösterişli ve gururlu yaşam biçimine, inanılmaz derecedeki ün tutkusuna bundan daha uygun bir şey olamazdı.

III

Eski konsüllerden Gabinius günün birinde gemilerle Suriye'ye gidiyordu. Antonius'un sefere katılmasını istediğinden onu ikna etmeye çalıştı. Antonius ise rütbesiz birisi olarak sefere çıkmayacağını söyleyip öneriyi reddetti. Fakat atlı birliklerin komutanlığı kendisine verilince sefere katıldı. İlk önce Yahudilerin ayaklanmasına önderlik yapan Aristobulos ile savaşması emredildi. Bizzat savaşa girerek kentin surlarına tırmandı ve Aristobulos'u olduğu yerden kovdu. Daha sonra kendi ordusundan sayıca çok kalabalık durumdaki Yahudi ordularını yenmeyi başardı. Düşmandan birkaç kişi dışında neredeyse hepsini öldürdü. Aristobulos ve oğlu esir alındı. Bu arada Ptolemaios, Gabinius'a on bin talanton rüşvet vererek Mısır'ı ele geçirmesini ve krallığı kendisine vermesini öneriyordu. Askerlerin çoğu böyle bir öneriye karşıydılar. Gabinius ise on bin talantondan hoşlanmıştı ama yine de savaşa girmekten çekiniyordu. Ancak kahraman olmaya çok meraklı olan ve ayrıca Ptolemaios'u da memnun etmek isteyen Antonius, Gabinius'u sefere çıkmaya razı etti. Fakat askerler savaştan daha çok Pelusion'a kadar yürümekten korkuyorlardı. Çünkü yol üzerinde büyük ve kumlu bir çöl vardı. Ayrıca Ekregma ve Serbonis bataklıkları da yol üzerindeydi. (Mısırlılar, Serbonia bataklığına Typhon'un

Esinti Çukuru derler[3]. Bu çukur, muhtemelen denizin geri çekilmesi sırasında oluşmuştur ve Akdeniz'den dar bir boğazla ayrılır.) Antonius atlı birliğiyle bu bölgeye gönderildi. O da, bölgedeki dar geçitleri, Pelusion kentini ve kentteki birliği ele geçirmeyi başardı. Böylece ardından gelen orduya büyük avantaj sağladı. Herkes zaferden çok umutluydu. Lakin, düşman bile onun ün kazanma isteğinden bazı çıkarlar sağladı. Ptolemaios, Pelusion'a girdikten hemen sonra kenttekileri öldürmeye başlamıştı. Çünkü Mısırlılardan nefret ediyordu. Ancak Antonius Ptolemaios'u durdurdu. Antonius, burada yapılan çok sayıda çarpışmada askeri alanda ne derece yetenekli birisi olduğunu göstermiştir. Çarpışmalardan birinde bir yay çizerek düşmanı arkadan vurdu ve böylece önden saldıranların zafer kazanmasını sağladı. Bu stratejisi ona büyük kahramanlık ödülleri getirdi. Bunun dışında, ölen Arkhelaos'a karşı insani davranışları da büyük beğeni kazandı. Çünkü Antonius eskiden Arkhelaos ile iyi dosttu; fakat sonradan mecbur kaldığı için onunla kahramanca savaştı. Arkhelaos'un öldüğünü duyunca savaş alanında onun cesedini buldu ve krallara yakışır bir biçimde onurlandırılıp gömülmesini sağladı. Böylece ismini Aleksandrialılar arasında duyurmuş oldu. İnsanlar onun Roma ordusundaki en cesur asker olduğuna inanmaya başladı.

IV

Antonius çok güzel ve asil bir görünüşe sahipti. Uzun gür sakalı, geniş alnı, kartala benzeyen burnuyla sanki Herakles'in resimlerinde ve heykellerinde beliren özellikleri-

3 Typhon, Mısırlıların kötülük tanrısıdır. Serbonia bataklığında yaşadığına inanılır.

ni anımsatan atılgan ve erkeksi bir ifadesi vardı[4]. Ayrıca Antonius'un soyunun, Herakles'in Anton ismindeki çocuğuna dayandığını iddia edilmekteydi. Marcus Antonius ise hem dış görünüşü hem de giydiği elbiselerle bu iddialara dayanak sağlayabileceğini düşünmekteydi. Her ne zaman kalabalığın içine çıkacak olsa hemen tuniğinin kuşağını kalçasına düşecek kadar aşağıdan bağlardı. Daima yanında bir kılıç bulunurdu. Üzerinde de bol ve geniş bir elbise olurdu. Kendini beğenmişliği, insanlarla alay edercesine yaptığı şakaları, yanında boynuzdan yapılmış kadeh taşıması bazılarınca tasvip edilmese de, karavanasını yiyen bir erin yanına oturması ve erlerin masasından yiyecek alıp yemesi askerlerin büyük beğenisini kazanmasına yol açmıştı. Aşk konusunda da tatlı ve sevimli bir yanı vardı. Böyle konularda başka insanlara yardım ederdi. Ayrıca insanların onun ilişkileriyle ilgili şaka yapmasına da aldırış etmediğinden çok sayıda dostu olmuştu. Öte yandan cömertliğinin de, dostlarından ve askerlerinden hiçbir şeyi esirgememesinin de gücünün artmasında önemli rolü oldu. Ünlü bir insan olduktan sonra bile yaptığı hatalara karşın bu denli çok sevilmesinde bu özelliklerinin önemli payı olmuştur. Burada Antonius'un cömertliğini gösteren bir olayı anlatmak istiyorum: Antonius bir dostuna yirmi beş myriad, yani Romalıların hesabına göre yirmi beş decies verilmesini emretmiş. Para işlerine bakan yardımcısı ise bu isteğe çok şaşırmış. Paranın ne kadar önemli bir miktar olduğunu göstermek için elindeki gümüş paraları ortalığa yaymış. Antonius buradan geçerken yığının ne anlama geldiğini sormuş. Yardımcısı "dostunuza vermemizi istediğiniz paradır" karşılığını vermiş. Antonius ise yardımcı-

4 Herakles, Hellenlerin, özellikle de Dor kabilelerinin kahramanlık ve görüşlerini kişiliğinde toplayan bir ulusal kahramandır.

sının kötü niyetini anladığından "Bu kadar mı? Ben yirmi beş decies'in daha fazla olduğunu sanıyordum. İki katına çıkarılsın," şeklinde konuşmuş.

V

Fakat anlattığım bu olay daha ileri tarihlerde gerçekleşmiştir. Aristokratların Roma'da bulunan Pompeius'a destek vermesi ve demokratların o sıralar Gallia'da bulunan Caesar'ı çağırmaları sonucunda Roma ikiye ayrılmıştı. Parti değiştirip Caesar'ın yanına geçen Curio, Antonius'u da yanında sürükledi. Curio güzel konuşması sayesinde halkı etkisi altına alabiliyordu. Caesar'ın verdiği parayı cömertçe harcayarak Antonius'un önce Tribunus Plebis seçilmesini sağladı, daha sonra da kuşların uçuşunu izleyen ve Augur adı verilen rahiplerin arasına soktu. Antonius, Tribunus Plebis olarak göreve geldiğinde Caesar'ın Roma'daki işlerini yürüten insanlara önemli kolaylıklar sağladı. Konsül, ilk önce Marcellus'a karşı durdu. O sıralar Marcellus toplanan askerlerin Pompeius'a verilmesini ve yeni askerler toplanmasını öneren kanun teklifleri hazırlıyordu. Fakat Antonius, Parthlarla savaşmakta olan Bibulus'a yardım etmeleri için askerlerin deniz yoluyla Suriye'ye gitmelerini ve Pompeius'un topladığı askerlerin geri gönderilmelerini önerdi. Senatörler Caesar'ın gönderdiği mektupları kabul etmeyip bunların senatoda okunmalarına da izin vermeyince, Antonius yetkisini kullanarak mektupların okunmasını sağladı. Böylece çok sayıda senatörün düşüncesinin değişmesine yol açtı. Senatörler mektuplar okununca Caesar'ın isteklerinin ne kadar makul olduğunu anladılar. Sonuçta senatoya iki soru getirildi: Birincisi Pompeius'un ordusunu dağıtıp dağıtmayacağı, ikincisi ise Caesar'ın da aynı işi yapıp yapmayacağı üzerineydi. Sadece birkaç kişi Pompeius'un ordusunu dağıtması gerektiğini söylerken, neredeyse he-

men herkes Caesar'ın ordusunu dağıtması gerektiği konusunda hemfikirdi. Antonius ayağa kalktı ve şöyle bir teklifte bulundu: "Hem Pompeius hem de Caesar ordularını dağıtsınlar." Öneri herkes tarafından kabul edildi. Senatörler Antonius'u alkışladılar ve önerinin onaylanmasını istediler. Ancak konsüller bunu kabul etmediler. Bunun üzerine Caesar'ın dostları birkaç yeni öneri daha getirdiler. Bunlar da ilki kadar kabul edilebilir önerilerdi. Ancak bu önerilere de Cato karşı çıktı. Konsüllerden Lentulus, Antonius'u senatodan kovdu. Antonius konsüllere lanetler yağdırarak senatodan çıktı. Köle kılığına bürünerek Quintus Cassius'la birlikte bir arabayla Caesar'ın yanına gitti. Caesar'ın yanına gider gitmez Roma'da işlerin adil bir biçimde yürütülmediğini, artık tribunuslara bile senatoda özgürce konuşma hakkı verilmediğini, adalet isteyen herkesin senatodan kovulduğunu ve artık yaşamlarının tehlike altında olduğunu söylediler.

VI

Bundan sonra Caesar ordusuyla İtalya'ya geldi. Cicero'nun Philippicae[5] söylevlerinde Helena'nın Troia savaşına yol açması gibi Antonius'un da İç Savaş'a neden olduğunu yazmasının nedeni de bu olaydır. Fakat bu konuda Cicero'nun gerçekleri çarpıttığı ortadadır. Çünkü Caesar ne kolay kolay öfkelenen ne de başka insanların sözleriyle düşüncelerini kolayca değiştiren bir insandı. Eğer Pompeius'a savaş açmaya önceden karar vermiş olmasaydı, bir arabada kötü bir kılığa bürünerek yanına gelen Antonius ve Cassius'un sözlerine inanarak böyle bir şey yapmazdı. Onların söyledikleri sadece çoktan beri savaş açmak iste-

5 Cicero'nun Philippicae adlı söylevleri Marcus Antonius'a karşı yazılmıştır. Philippicae ismi ise Cicero'nun Demosthenes'e hayranlığından kaynaklanmaktadır.

yen Caesar'a aradığı bahaneyi sağlamış oldu. Caesar'ı harekete geçiren neden, bir zamanlar Büyük İskender'in ve Kyros'un[6] tüm insanlığa karşı harekete geçmelerine sebep olan nedenle aynıdır. Hepsinde de söndürülmesi imkânsız bir imparatorluk hırsı ve dünyanın en büyük insanı olmaya duyulan tutku vardı. Eğer Pompeius ortadan kaldırılmazsa Caesar'ın bunu gerçekleştirmesi imkânsızdı. Bu nedenle Roma'ya doğru ilerledi ve kenti ele geçirdi. Pompeius'u İtalya'dan kovdu. İlk önce Pompeius'un İspanya'daki yardımcı birliklerine saldırmaya, daha sonra da hazırlayacağı donanma ile Pompeius'un kendisine saldırmaya karar verdi. Bu sırada Roma'nın yönetimini praetor[7] Lepidus'a, İtalya'nın ve askeri birliklerin yönetimini de Tribunus Plebis'lik yapan Antonius'a bıraktı. Antonius eğitim sırasında askerlere katılıyor, zamanının çoğunu onların yanında geçiriyor ve hediyeler dağıtarak onların sevgisini kazanıyordu. Ancak askerler dışındaki herkes Antonius'tan nefret ediyordu. Tembelliği yüzünden, haksızlığa uğrayanların yardımına koşmuyor, kendisiyle konuşmaya gelenleri sabredip dinlemiyordu. Bir de dostlarının yakınlarıyla ilişki kurduğundan adı çıkmıştı. Açıkçası Caesar'ın kişiliği sayesinde tiranlığa benzemeyen bu yönetim biçimi, Caesar'ın dostları yüzünden kötü duruma düşüyordu. Suçlananlar arasında da en büyük yetkiye sahip olan Antonius başta geliyordu. Çünkü en büyük hataları o yapıyordu.

VII

Ne var ki Caesar İspanya'dan döndüğünde Antonius'a yapılan suçlamalara kulak asmadı. Çünkü Antonius savaş

6 Pers İmparatorluğunun kurucusu olan Kyros İÖ 559-529 yılları arasında kral olmuştur.

7 Roma'da hukuk konularından sorumlu olan memurlara verilen isim.

sırasında enerji, cesaret ve önderlik gibi yeteneklerini kullanarak ona büyük yardımda bulunmuştu. Caesar küçük bir askeri birlikle Brundisium'dan yola çıkarak İon denizini geçti. Daha sonra Antonius'u ve Gabinius'u orduyu gemilere bindirip Makedonya'ya getirmeleri için görevlendirdi. Gabinius, kışın yapılacak bir deniz yolculuğundan korktuğu için orduyu karadan ve uzun bir yoldan getirdi. Fakat Antonius, Caesar'ın düşmanları arasında sıkışmasından korktuğu için, hemen bir donanma oluşturdu ve Brundisium limanının girişini elinde tutan Libo'nun savaş gemilerini çok sayıda küçük gemilerle kuşattı. Libo'nun donanması geri püskürtülmüştü. Böylece yirmi bin hoplitі[8] ve sekiz yüz atlıyı gemilere bindirdi ardından da denize açıldı. Düşman onu görünce takibe koyuldu. Fakat Antonius tehlikeyi atlatmasını bildi. Kuvvetli bir güney rüzgârıyla deniz kabarmıştı; düşman gemileri dalgalar arasında kalmış, Antonius'un gemileriyse kıyıdaki kayalıklara doğru sürüklenmeye başlamıştı. Tam kurtuluş şansı kalmadığı düşünüldüğü sırada, birdenbire esen kuvvetli bir güney batı rüzgârı sayesinde gemiler açık denize doğru sürüklenmeye başladılar. Böylece Antonius yönünü değiştirebildi. Gururla yelken açtığı sırada kıyıda gemi parçaları olduğunu gördü. Rüzgâr düşmanları kıyıya sürüklemişti ve neredeyse gemilerin tamamı parçalanmıştı. Antonius çok sayıda insan ve mal ele geçirdi. Lissius kentini de ele geçirdi. Yardımcı birliklerle birlikte tam zamanında Caesar'ın yanına ulaşarak onun cesaretini arttırdı.

VIII

Antonius, Pompeius ile yapılan tüm çarpışmalarda kendisini gösteriyordu. Caesar'ın ordusu iki defa kaçmaya kal-

8 Yani ağır silahlı askerler.

kışmıştı. Her seferinde askerleri geri çevirdi ve yeniden savaşmaya zorladı. Böylece büyük bir zafer kazandı. Böylece orduda Caesar'dan sonra en fazla adı geçen kişi olmaya başlamıştı. Caesar da Antonius hakkında neler düşündüğü açıkça ifade ediyordu. Tüm sonucu belirleyecek olan Pharsalus'taki son savaşta ordunun sağ kanadını kendisi kontrol ederken, sol tarafından kumandasını en güvendiği komutanı olan Antonius'a verdi. Caesar bu zaferden sonra diktatör ilan edilince[9] Pompeius'u kovalamaya başladı. Antonius ise Magister Equitum seçildiğinden Roma'ya gönderilmişti. Caesar Roma'dayken Antonius ikinci adam konumundaydı. Roma dışına çıktığı zaman ise Antonius neredeyse birinci adam konumuna yükseliyordu. Çünkü diktatör seçildiği zamanlar magistratuslardan yalnızca Tribunus Plebis görevde kalır, diğer tüm magistratusların görevlerine son verilirdi.

IX

Bu sıralarda Tribunus Plebis olarak görev yapan ve yenilikçi politikalarıyla bilinen Dolabella borçların silinmesi yönünde bir kanun teklifi hazırladı. Her zaman halkı memnun etmeye çalışan dostu Antonius'u da kendi düşüncesine çekmeye çalıştı. Fakat Asinius ve Trebellius, Antonius'u karşı yönde etkilediler. Şans eseri tam da bu günlerde Antonius, karısının kendisini Dolabella'yla aldattığı kuşkusuna kapıldı. Bu durumu kendine yediremeyerek karısını evden kovdu. Karısı aynı zamanda öz kuzeniydi ve Cicero'nun konsüllükteki görev arkadaşı Gaius Antonius'un kızıydı. Antonius, Asinius taraftarlarıyla birlikte Dolabella'ya karşı mücadele etmeye başladı. Çünkü Dolabella hazırladığı kanun teklifini

9 Pompeius ile Caesar arasındaki Pharsalus savaşı İÖ 48 yılında gerçekleşmişti. Caesar'ın diktatör seçilmesi ise İÖ 46 yılında olmuştur.

zorla kabul ettirmek için Capitolium'u işgal etmişti. Senatonun Dolabella'ya karşı silah kullanılmasını onaylayan kararı üzerine Antonius Capitolium'a giderek savaşa katıldı. Dolabella'nın adamlarından birkaçını öldürdüyse de kendi adamlarından da birkaç kişi kaybetti. Böyle bir olaydan dolayı halk ondan nefret etmeye başladı. Zaten özel yaşamından dolayı adil ve dürüst insanların gözünde de pek değerli bir insan sayılmazdı. Cicero'nun da söz ettiği gibi, bu insanlar Antonius'dan nefret ediyorlardı. Her zaman sarhoş olması; aşırı derecede para harcaması; kadınlarla olan çılgınca ilişkileri; gündüzleri baş ağrısıyla deli gibi dolaşarak ya da uyuyarak, geceleri ise eğlence ya da gösterilerde, bazen de mimos oyuncularının ve sihirbazlarının eğlencelerinde zaman geçirmesi hiç hoş karşılanmıyordu. Eski zamanların komedyenlerinden Hippias'ın düğününe katılıp tüm gece içmişti. Ertesi sabah halk onu konuşma yapması için Capitolium'a çağırdı. İçi hâlâ yiyecek ve içecekle dolu olduğu halde halkın önüne çıkmıştı. Bu sırada dostlarından birisi Antonius'un eteğini açmış ve o da dostunun uzattığı togaya kusmuştu. Sahne oyuncularından Seervius'un da Antonius üzerinde büyük etkisi vardı. Yine ufak tefek bir kadın olan Kytheris'in de Antonius ile yakın dostluğu vardı. Antonius yolculuklarında Kytheris'i tahtırevan içinde yanında taşırdı. Hatta Kytheris'in tahtırevanına, Antonius'un annesinin bakımını üstlenenler kadar hizmetçi eşlik etmekteydi. Ayrıca Antonius'un kısa yolculuklarında bile altın kaplarının sergilenmesi, yolculuklarda büyük çadırların kurulması, nehir kıyılarında ve ormanlarda gösterişli sofraların hazırlanması, bindiği arabaların aslanlar tarafından çekilmesi, namuslu insanlara ait olan evlerin fahişeler ve şarkıcılar için kullanılması herkesi öfkelendiriyordu. Caesar, İtalya dışında açık arazide yatıp kalkarak bin bir güçlük içinde savaşı bitirmeye çalışırken, diğer insanların lüks içinde yaşamaları ve insanları küçümsemeleri korkunç bir olaydı.

X

Böylesi olayların Roma'daki parti kavgalarını sertleştirdiği, askerleri kaba kuvvet kullanmaya ve soygunculuğa alıştırdığı düşünülmektedir. Bundan dolayı Caesar, Roma'ya döndükten sonra Dolabella'yı affetti ve üçüncü konsüllüğünde görev arkadaşı olarak Antonius'un yerine Lepidus'un seçilmesini sağladı. Pompeius'un evi satışa çıktığında Antonius evi aldı. Ancak parasını ödemesi istendiğinde çok öfkelendi. Eski başarılarına karşılık beklediği gibi ödüllendirilmediğinden, Caesar ile birlikte Libya seferine gitmedi. Bunu Antonius bizzat söyler. Öte yandan Caesar onun hatalarını görmüyor değildi. Bu nedenle Antonius eski saçmalıklarından ve savurganlığından biraz uzaklaşmış görünüyordu. Yavaş yavaş Antonius eski yaşamını bıraktı ve evlenmeye karar verdi. Yeni karısı hatip Clodius'un dul karısı Fulvia idi. Fulvia örgü örmeyi veya evde oturmayı bilen bir kadın değildi. Sıradan bir adamı da yönetmekle kalamazdı. Onun istediği ünlü birine, bir komutana emirler yağdırmaktı. Aslında Cleopatra, Fulvia'ya çok şey borçluydu. Çünkü Antonius, Kleopatra'ya eğitilmiş ve kadınların emrine boyun eğecek birisi gibi görmüştü. Antonius çeşitli oyunlar, çocukça şakalar yaparak Fulvia'yı eğlendiriyordu. Örneğin Caesar İspanya'daki zaferinden sonra Roma'ya geri döndüğünde çok sayıda insan onu karşılamıştı. Antonius da Roma'dan ayrılmıştı. Daha sonra birdenbire Roma'da Caesar'ın öldürüldüğü ve düşmanların ilerlemekte olduğu yönünde bir dedikodu çıktı. Antonius ise bir köle kılığına girerek gizlice Roma'ya geldi. Evine bu kılıkta girerek kendisinin Antonius'tan Fulvia'ya mektup getiren bir haberci olduğunu söyledi. Böylece Fulvia'nın karşısına çıkabildi. Antonius yüzünü sarmıştı. Ardından Fulvia, mektubu almadan önce sıkıntı içinde Antonius'un yaşayıp yaşamadığını sordu.

Antonius ise hiçbir şey söylemeden mektubu okuyan karısına sarıldı ve onu öptü. İşte, Antonius hakkında anlatılan çok sayıdaki hikâyeden birini sizlere aktarmış oldum.

XI

Caesar, İspanya'dan dönerken çok sayıda insan onu karşılamak için uzun bir yolculuğa çıktı. Fakat Caesar'ı karşılayanlar arasında ona en büyük saygıyı gösteren Antonius'tu. Caesar, Antonius'u arabasına aldı. İtalya'daki yolculuğu sırasında da yanından ayrılmasına izin vermedi. Ancak bu sırada Brutus Albinus ve Caesar'ın yeğeninin oğlu olan ve sonradan Roma'ya hâkim olacak olan Octavianus, Caesar'ın arkasından gelmekteydi. Caesar beşinci defa konsül seçildiğinde de Antonius'u görev arkadaşı olarak seçtirtti. Kendisi ise görevinden ayrılarak bu işi Dolabella'ya bırakmak niyetindeydi. Önerisini senatoya sundu. Fakat Antonius öneriye muhalefet etti. Dolabella ile aralarında sert bir tartışma oldu. Caesar da bu durumu görerek önerisini geri çekti. Daha sonraları Caesar, Dolabella'yı konsül ilan etmek için halkın önüne çıktığında Antonius bağırarak auspiciumların bu iş için uğursuz olduklarını ilan etti. Sonuçta Caesar, Antonius'un söylediğini kabul etmek zorunda kaldı. Dolabella'nın öfkesine rağmen bu işi yapmadı. Caesar'ın Antonius'tan nefret ettiği kadar Dolabella'dan da nefret ettiği düşünülebilir. Çünkü söyle bir olay anlatılır. Bir adam Caesar'a Antonius ve Dolabella hakkındaki şikâyetlerini iletir. Caesar ise cevaben "Benim korktuğum bu iyi beslenmiş, uzun saçlı adamlar değil, o soluk ve zayıf adamlardır" demiştir. Caesar'ın bu sözlerle daha sonra kendisini öldürecek olan Brutus ve Cassisus'u kastettiği zannedilmektedir.

XII

Caesar'ı öldürmeye niyetlenenlere istedikleri fırsatı farkında olmadan Antonius verdi. Romalılar Lupercalia adı verilen Lykaia şenliğini yapıyorlardı. Caesar da zafer elbiselerini giyerek, oturmuş, etrafta koşuşturanları izliyordu. Geleneklere göre vücutlarına yağ sürmüş olan çok sayıda asil genç ve magistratus etrafta koşturup, karşılarına çıkanlara kamçılarıyla şakadan vururlardı. Antonius da herkesle birlikte koşuyordu. Ancak gelenekleri bırakıp bir tacın çevresine defne yapraklarından yapılmış bir çelenk dolayarak kürsüye doğru koştu. Yanındakilerin yardımıyla kürsüye çıktıktan sonra çelengi Caesar'ın başına koydu. Böylece Caesar'ın kral olduğunu ifade etmiş oluyordu. Caesar çelengi kabul etmeyince halk onu büyük bir coşkuyla alkışladı. Antonius aynı hareketi bir kez daha tekrarlamaya kalkıştı. Caesar da onu yeniden geri çevirdi. Böylece aralarındaki tartışma bir süre devam etti. Antonius tacı verdikçe sadece birkaç kişi alkışlıyordu ama Caesar kabul etmediği zaman herkes alkışlıyordu. Garip bir biçimde Romalılar sadece krallar tarafından yönetilen insanların yapmak zorunda olduğu şeylere sabırla katlanıyor fakat kral isminden sanki özgürlüklerinin sonuymuş gibi şiddetle kaçıyorlardı. Sonuçta Caesar olanlardan çok sıkıldı. Boynunu açarak eğer birisi onu kırbaçlamak istiyorsa bunu istediği gibi yapabileceğini söyledi. Taç da sadece Caesar'ın heykellerinden birine konuldu. Fakat bazı Tribunus Plebisler tacı indirdiler. Halk tacın indirilmesinden memnundu ama Caesar tribunusları görevden aldı.

XIII

Yaşananlar Brutus ve Cassius taraftarlarını güçlendirdi. Caesar'ı öldürmek için güvenilir insanlarla görüştükleri

sırada Antonius'un ismi de ortaya atıldı. Herkes Antonius'un da aralarına alınmasını isterken, Trebonius buna karşı çıktı. Trebonius, Caesar'ı İspanya'dan dönerken karşılamak için gittiklerinde Antonius ile birlikte yolculuk yaptığını, aynı çadırda kaldıklarını, amaçlarını belli etmek için birkaç kelime çıtlattığını, Antonius'un kendisini çok iyi anladığını, fakat destek vermediğini söyledi. Ancak Antonius'un konuşmayı Caesar'a anlatmadığını ve sırlarını sadık bir biçimde koruduğunu da anlattı. Bunun üzerine isyancılar Caesar'dan hemen sonra Antonius'un da öldürülmesini kararlaştırdılar. Fakat Brutus yapılan işin yasalara saygılı bir biçimde yapılması gerektiğini söyleyerek buna karşı çıktı. Fakat isyancılar Antonius'un gücünden ve mevkisinden çekiniyorlardı. Bu nedenle de aralarından birini Antonius'u gözetlemekle görevlendirdiler. Caesar senatoya girince iş planlandığı gibi yapılacakken, birisi de dışarı da Antonius'u lafa tutup oyalayacaktı.

XIV

Her şey planlandığı gibi yürüyüp Caesar senatoda öldürülünce[10], Antonius ilk önce bir hizmetçi elbisesi giyerek saklandı. Fakat isyancıların başka birini öldürmediklerini, sadece Capitolium'da toplandıklarını gördü ve onlara oğlunu rehin vererek aşağı inmelerini sağladı. Hem de o gece kendisi Cassius, Lepidus ve Brutus'u yemekte eğlendirdi. Daha sonra Antonius senatoda bir konuşma yaparak genel af çıkmasını ve eyaletlerin Brutus ile Cassius tarafları arasında paylaştırılmasını önerdi. Senato teklifi kabul etti. Ayrıca Caesar zamanında çıkan kanunların da aynen yürürlükte kalması kararlaştırıldı. Antonius senatodan ayrıldığında çok yüce ve saygıdeğer bir insan olmuştu. Çünkü

10 İÖ 44 yılının 15 Mart günü.

iç savaşı engellediğine ve böyle büyük bir sorunu büyük devlet adamlarına yakışacak şekilde akıllıca çözdüğüne inanılıyordu. Fakat halk arasında saygınlık kazanması nedeniyle kısa zaman içinde böyle ılımlı fikirlerden uzaklaşmaya başladı. Eğer Brutus yok edilirse kendisinin tek kalacağı düşünülüyordu. Caesar'ın cenazesi mezara götürülürken, Antonius geleneklere uyarak Capitolium'da bir konuşma yapıyordu. Konuşmasının halk üzerinde bir büyü etkisi yaptığını görünce konuşmasına Caesar'ın yaşadıklarına dehşetli, acınası bir hava vermeye başladı. Tam konuşmasını bitirirken Caesar'ın kana bulanmış ve parçalanmış elbiselerini gösterdi. Cinayeti işleyenleri aşağılık ve kana susamış insanlar olarak adlandırdı. Halkın öyle büyük bir öfkeye kapılmasına neden oldu ki sonunda insanlar Capitolium'daki eşyaları ateşe vererek Caesar'ın ölüsünü yaktılar. Daha sonra da yanan odun parçalarını alıp katillerin evlerine doğru koşmaya başladılar.

XV

Bu yüzden Brutus ve taraftarları kenti terk etti. Caesar'ın dostları ise Antonius'un tarafına geçtiler. Caesar'ın karısı Calpurnia, Caesar'ın mallarının büyük kısmını koruması için Antonius'a bıraktı. Para yaklaşık dört bin talanton kadardı. Antonius, Caesar'ın yazılı belgelerini de aldı. Bu belgeler arasında kendi düşünceleri ve kararlarını yazdığı günlüğü de bulunmaktaydı. Antonius günlükte bazı değişiklikler yaparak kafasına göre istediklerini magistratus yaptı, istediklerini senatoya aldı, istediklerini sürgünden çağırdı ya da hapisten çıkardı. Tüm bunları sanki Caesar'ın isteğiymiş gibi yapıyordu. Romalılar ise böyle insanlara alaylı bir biçimde "Kharonitae" ismini verdiler. Çünkü bu insanlar ne zaman başlarına bir dert açılsa ölen Caesar'ın günlüklerine sığınıyorlardı. Öte yandan

Antonius kardeşlerinden Gaius'u praetor, Lucius'u ise Tribunus Plebis yapmıştır.

XVI

Roma'da işler bu şekilde sürüp giderken, yukarıda sözünü ettiğim üzere, Caesar'ın yeğeninin oğlu ve mirasçısı Octavianus Roma'ya geldi. Annesinin dayısı öldürüldüğü sırada, kendisi Apollonia'daydı. Önce babasının dostu olduğu için Antonius'u ziyaret etti ve kendisine emanet edilen parayı hatırlattı. Çünkü Octavianus, Caesar'ın mirasında da belirttiği gibi her Roma vatandaşına yetmiş beş drakhme dağıtmak zorundaydı. Antonius ise Octavianus'a önce çocuk muamelesi yaptı. Henüz aklının başında olmadığını, iyi karar verme yeteneğinden ve dostlarından mahrum olduğu için Caesar'ın mirasçısı olmak gibi zor bir görevi üstlendiğini söyledi. Octavianus, Antonius'un sözlerine inanmadı ve parayı istemeye devam etti. Bunun üzerine Antonius genç adamı aşağılayacak birçok şey söylemeye ve yapmaya başladı. Örneğin Octavianus Tribunus Plebislik için adaylığını koyunca ona karşı çıktı. Kendisini evlat edinen Caesar'ın şerefine, senatoda onaylandığı üzere altın bir sandalye için girişimde bulunduğu zaman, Antonius ona eğer halkın gözüne girmeye çalışmaktan vazgeçmezse onu hapse attıracağını söyledi. Fakat Octavianus Antonius'tan nefret eden herkesle, özellikle de Cicero ile yakınlaştı. Senatoyu yanına çektikten sonra halkın sevgisini de kazandı. Ardından Octavianus, Caesar'ın emekli askerlerini toplayarak bir ordu oluşturmaya kalkışınca, Antonius korkuya kapıldı. İkisi Capitolium'da buluştular ve bir anlaşmaya vardılar. Geceleyin Antonius kötü bir rüya görmüştü. Rüyasında sağ eline yıldırım düşmüştü. Birkaç gün sonra Octavianus'un kendisine bir suikast hazırladığı haberi geldi. Octavianus bir açıklama yaptı ama Antonius

ona inanmadı. İkisi arasında yeniden düşmanlık başlamıştı. Her ikisi de son sürat bütün İtalya'yı dolaşarak, kolonilerdeki emekli askerleri büyük paralar karşılığında yanlarına çekmeye çalıştılar. Ayrıca o an askerlik yapanları da yanlarına çekmek için birbirleriyle yarışıyorlardı.

XVII

Bu dönemde Cicero, Roma'nın en önde gelen kişisiydi. Halkı Antonius'a karşı kışkırtmaya çalışıyordu. En sonunda Antonius'un vatan haini ilan edilmesi, Octavianus'a çubuk destesi arasına sarılmış bir baltanın gönderilmesi ve Antonius'un İtalya'dan sürülmesi için zamanın konsülleri Hirtius ve Pansa'nın görevlendirilmeleri konularında senatoyu ikna etti. Bu konsüller Octavianus'un da katıldığı savaşta, Mutina kenti yakınlarında Antonius'un ordusunu yendiler[11]. Fakat her iki konsül de öldü. Antonius ise kaçarken çok sayıda güçlükle karşılaştı. En önemlisi de kıtlıktı. Fakat felakete uğradığı zamanlarda kişiliğinin en iyi yanı doğal olarak ortaya çıkardı. Antonius böyle zamanlarda neredeyse erdemli denebilecek bir tavır takınırdı. Bir felaket yaşandığında insanların erdemin ne olduğunu görüp anlayabilmesi çok sık karşılaşılan bir durumdur. Ancak böyle zamanlarda insanların beğendikleri şeyleri yapıp, hoşlanmadıklarından kaçınmaları pek sık karşılaşılan bir durum değildir. Kimi insanlar zayıf kişilikleri yüzünden alışkanlıklarına daha da çabuk boyun eğerler ve düşünme yeteneklerini kaybederler. Fakat Antonius askerlerine çok iyi bir biçimde yol gösterdi. Lüks yaşama alışkın olan Antonius pis sulardan içti, sadece yabani meyveler ve bitki kökleriyle beslendi. Kendisinin ve erlerinin ağaç kabuklarını, hatta ve hatta Alpleri

11 Mutina Savaşı İÖ 43 yılında gerçekleşmiştir.

geçerlerken daha önce hiç kimsenin tatmadığı yaratık etlerini yemiş oldukları da anlatılır.

XVIII

Antonius'un amacı, Alplerin diğer yakasında Lepidus'un komuta ettiği orduyla buluşmaktı. Lepidus'un Antonius'un yakın dostu olduğu, Caesar'ın da bu dostluktan fazlasıyla nasiplendiği bilinirdi. Antonius gelip Lepidus'un yakınında ordugah kurdu. Ancak Lepidus'dan destek görmedi. Bunun üzerine şansını başka bir biçimde denemeye karar verdi. Saçı uzun ve dağınıktı, yenilince tıraş olmayı bıraktığından sakalı gürleşmiş ve uzamıştı. Koyu renkli bir elbise giyerek Lepidus'un ordugahına geldi ve orada kendini acındırmaya başladı. Askerlerin çoğu onun görünümüne öylesine acıdı, gözlerindeki bakıştan öylesine etkilendi ki Lepidus durumdan endişelenip Antonius'un sesi duyulmasın diye savaş borazanlarının çalınmasını emretti. Fakat askerler onun durumuna daha da acıdılar. Antonius ile gizli bir görüşme yapmaya karar verdiler. Laelius'u ve Clodius'u fahişe kılığına sokup Antonius ile görüşmeye yolladılar. Askerler Antonius'a cesaretini toplayıp derhal Lepidus'un ordugahına saldırmasını söylediler. İsterse aralarında Lepidus'u öldürecek birkaç kişinin bulunduğunu da anlattılar Fakat Antonius'un Lepidus'a zarar vermek gibi bir amacı yoktu. Ertesi sabah her iki ordugah arasındaki nehri geçmeye karar verdi. Suya adımını atan ilk kişi kendisi oldu, diğer kıyıya doğru yüzerek ilerledi. Aynı anda Lepidus'un askerlerinin kendisine yardım etmek için ellerini uzattıklarını ve kıyıdaki barikatları yıktıklarını gördü. Ordugaha girdiğinde tek komutan kendisiydi. Fakat yine de Lepidus'a karşı çok merhametli davrandı. Ona sarıldı ve "baba" diye seslendi. Aslında her şey kendi komutasındaydı ama yine de komu-

tanlık payelerini Lepidus'a bıraktı. Bu davranışı büyükçe bir orduyla yakınlarda konaklayan Munacius Plancus'un da kendi tarafına geçmesine yol açtı. Böylece yeniden büyük güç kazanarak Alpleri aştı ve on yedi lejyon ve on bir atlıyla beraber İtalya'ya girdi. Ayrıca dostu ve içki arkadaşları olan, "Cotylon" lakaplı Varius'un emrine Gallia'yı koruması için altı lejyon vermişti.

XIX

Octavianus ise Cicero'nun kendisini özgürlüğe verdiğini anlayınca ondan uzaklaşmaya başladı. Dostları aracılığıyla Antonius ile anlaşmak istedi. Üç adam nehir üzerindeki küçük bir adada toplandı. Üç gün süren görüşmelerde tüm sorunlar kolaylıkla çözümlendi. İmparatorluğu sanki babalarından kalmış gibi aralarında paylaştırdılar[12]. Ancak anlaşmakta zorlandıkları tek şey kimlerin öldürüleceği konusuydu. Çünkü her biri kendi düşmanlarını öldürmek, dostlarını da kurtarmak istiyordu. En sonunda nefret ettikleri insanlara duydukları öfke, akrabaları ve dostlarına karşı duydukları sevginin önüne geçti. Octavianus Antonius'a Cicero'yu verdi. Antonius da karşılığında ona kendi dayısı Lucius Caesar'ı verdi. Lepidus'a ise kendi kardeşi Paulus'u öldürmesi için izin verildi. Gerçi başkalarına göre Lepidus kendi kardeşini Octavianus ve Antonius'a teslim etmişti. Çünkü Paulus'un ölmesini onlar istemişti. Bence dünyada bu değişimden daha vahşice hiçbir şey olmamıştır. Çünkü yaptıkları pazarlık sonucunda hem aldıkları hem de verdikleri insanların ölmesine yol açmışlardır. Kendi dostlarına karşı daha da suçludurlar. Çünkü onlara karşı en ufak nefretleri beslememelerine karşın ölümlerine göz yummuşlardır.

12 II. Triumvirlik İÖ 43 yılının 27 Kasım'ında kurulmuştur.

XX

Öte yandan askerler anlaşmanın daha da kuvvetlenmesi için arada bir evlilik bağı olmasını istediler. Octavianus, Antonius'un karısı Fulvia'nın kızı Clodia ile evlenecekti. Bu konuda da anlaşıldıktan sonra üç yüz kişi listeye alındı ve öldürüldü. Antonius, Cicero'nun öldürülmesinden sonra onun sağ elinin ve kafasının kesilmesini istedi. Çünkü Philippicaeları bu eliyle yazmıştı. İstediği yapılıp kesilen parçalar önüne getirildiğince Antonius bunları uzun uzun seyretti ve bu arada birkaç defa zevkten kahkaha attı. Kesik parçaları bir süre daha izledikten sonra onların senatodaki kürsünün üzerine konulmasını emretti. Böylece Cicero'yu küçük düşürdüğünü sanıyordu ama aslında kaderin kendisini yükselttiği bir anda, küstahlığıyla kaderin ona verdiği gücü utanç verici bir biçimde kullanabileceğini kanıtlamış oluyordu. Öte yandan Antonius'un dayısı Lucius Caesar kovalandığı sırada kızkardeşine sığınmıştı. Askerler onun evine girip yatak odasına doğru ilerlerken kızkardeşi kapıda durdu ve kollarını iki yana açarak şöyle bağırmaya başladı: "Önderiniz Antonius'u doğuran beni öldürmeden, Lucius Caesar'ı öldüremeyeceksiniz!" Böylece kardeşini saklamayı ve onun hayatını kurtarmayı başardı.

XXI

Romalılar bu üçlü yönetim biçiminden çok nefret ettiler. En çok da Antonius suçlanıyordu. Çünkü yaşı itibariyle Octavianus ve Lepidus'dan çok daha fazla yetkiye sahipti. Ayrıca işler düzene girer girmez o eski zevk ve savurganlık dolu yaşamına geri dönmüştü. Bu kötü ünün dışında bir de Pompeius'un evinde yaşaması halkın ondan nefret etmesine yol açtı. Pompeius yaşarken sadece üç defa zafer töreni

kutlamıştı. Bunun dışında davranışları, düşünceleri ve cumhuriyete olan bağlılığıyla halkın büyük beğenisini kazanmıştı. Halk bir yandan böyle bir insanın evinin sihirbazlarla ve sarhoşlarla dolduğunu, bir yandan da bin bir zorlukla elde edilen böyle bir zenginliğin neredeyse bir hiç uğruna kolayca yok edildiğini görmekteydi. Ayrıca Pompeius'un evi komutanlara, magistratuslara ve elçilere genelde kapalı tutulmaktaydı. Halk bu insanların aşağılayıcı bir biçimde evin kapısından kovulduklarını gördüğünde büyük bir öfkeye kapıldı. Triumvirler sadece listeye alıp öldürdükleri insanların mallarına el koymakla yetinmediler, onların dul karılarına ve akrabalarına akıl almayacak suçlamalar yöneltip mallarını aldılar ve çok sayıda vergi yüklediler. Ayrıca yabancılar ve Romalılar tarafından Vesta rahibelerine[13] para verildiğini duyduklarında hiç zaman kaybetmeden gidip tapınaktan parayı zorla aldılar. Octavianus, Antonius'un asla tatmin olmayacağını anlayınca ellerindeki tüm mal ve paranın paylaşılmasını istedi. Dediği oldu, hatta ordu da aralarında paylaşıldı. Her ikisi Brutus ve Cassius ile savaşmak için ordularını Makedonya'ya götürdüler. Lepidus ise Roma'nın güvenliğini sağlayacaktı.

XXII

Savaş başlamadan önce Antonius Cassius'un, Octavianus ise Brutus'un karşısında ordugah kurdular. Savaşta Octavianus önemli sayılabilecek hiçbir iş yapmadı. Tüm zafer Antonius'undu. Octavianus aslında ilk başta Brutus tarafından tam anlamıyla bozguna uğratıldı[14]. Kendisini kova-

13 Vesta, ocağı koruyan tanrıçadır. Tanrıçaya sonsuz ateşi korumakla görevli olan rahibeler hizmet ediyorlardı. Bu rahibelerin kendilerine özel bir hukukları da vardı.

14 İÖ 42 yılında gerçekleşen Philippi savaşı Eskiçağ'ın en büyük meydan muharebesi olarak bilinmektedir.

layanların elinden zorlukla kurtuldu, ancak günlüğünde savaştan önce dostlarından birinin gördüğü kötü bir rüya yüzünden savaşa girmediğini yazmaktadır. Antonius ise Cassius'u mağlup etti. Kimileri ise Antonius'un savaşa katılmadığını, sadece zafer haberi alındıktan sonra, askerleri yenilenleri kovalarken onun da ortaya çıktığını yazarlar. Brutus'un kazandığı zaferden habersiz olduğu için, Cassius kendi isteğiyle en güvendiği azatlı kölelerinden biri olan Pindaros tarafından öldürüldü. Birkaç gün sonra yeniden savaştılar. Bu kez Brutus savaşı kaybetti ve kendini kılıcıyla öldürdü. Octavianus savaş sırasında hasta olduğu için zafer Antonius'a mal edildi. Antonius, Brutus'un cesedinin başında durarak kardeşi Gaius Antonius'un ölümünden onun suçlu olduğunu ifade eden bir şeyler söyledi. Gerçekten de Brutus, Cicero'nun intikamını alabilmek için Antonius'un kardeşini Makedonya'da öldürmüştü. Fakat Antonius kısa bir süre fikir değiştirerek Brutus'tan daha çok Hortensius'un suçlu olduğunu söyledi ve kardeşi Gaius Antonius'un mezarının başında Hortensius'un öldürülmesini emretti. Ardından çok değerli erguvan renkli elbisesini Brutus'un cesedinin üzerine attı. Cenaze töreniyle ilgilenmesi için azatlılarından birine emir verdi. Daha sonradan Antonius, erguvan renkli elbiseyi Brutus ile birlikte yakmadığı ve cenaze için kendine verilen parayı zimmetine geçirdiği için bu azatlı köleyi öldürtmüştür.

XXIII

Ardından Octavianus Roma'ya götürüldü. Hastalığından dolayı çok fazla yaşayacağı düşünülmüyordu. Antonius ise doğu eyaletlerinden vergi toplamak için ordusuyla birlikte Hellas'a gitti. Triumvirler her askere beş yüz drakhme ödeyeceklerine dair söz verdiklerinden dolayı fazlasıyla vergi toplanması gerekmekteydi. Antonius bu yolculu-

ğunda Hellenlere karşı çok saygılı davrandı. Edebiyatçıların tartışmalarını dinledi, oyunları ve gizli dini törenleri izledi. Ayrıca mahkemelerde de çok adil davrandı. Hellas'ın ve Atina'nın aşığı diye adlandırılmasından büyük keyif aldı. Özellikle de Atina kentine büyük hediyeler verdi. Öte yandan Megara halkı da Atinalılarla yarışmaktaydı. Ona güzel şeyler göstereceklerini söyleyerek senatolarını görmesi için davet ettiler. Antonius da gidip gördü, fikri sorulduğunda ise "hem küçük hem de yıkılmak üzere" karşılığını verdi. Senato binalarını büyütmek amacıyla Apollo Pythios Tapınağı'nın ölçülerini aldırttı, gerçekten de daha sonradan bu konuyu senatoya getirdi.

XXIV

Daha sonra komutanlarından Lucius Censorinus'u Hellas'ta bırakıp Asia'ya gitti. Orada da vergi toplamaya başladı. Krallar ziyaretine geldiler, kraliçeler ise ona en güzel hediyeleri vermek ya da güzellikleriyle ilgisini çekmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Hepsi de Antonius'u elde etmek için her şeylerini vermeye hazırdılar. Octavianus'un Roma'da savaş ve isyanlarla uğraştığı bu sıralarda, Antonius doğuda büyük bir barış ortamının tembelliğini sürüyordu. Yine o eski savurgan yaşamına geri dönmüştü. Açgözlülük ve dilencilik bakımından Anakṣenor isimli çalgıcılar, Ksuthos isimli flütçüler, Metrodoros isimli dansçılar ve Asyalılardan oluşan soytarı takımı, İtalya'dan peşinde getirdiği baş belası gruptan üstündü. Hepsi de bir sel gibi Antonius'un sarayına aktılar ve oraya yerleştiler. Kabul edilebilecek bir durum değildi, tüm zenginlik bu eğlencelerde yok olup gidiyordu. Asia, Sophokles'in[15] eserinde betimlediği

15 İÖ 496-406 yılları arasında yaşamış olan tragedya yazarı Sophokles'in Kral Oidipus, Oidipus Kolonos'da, Antigone, Aias, Philoktetes, Trakhis Kadınları gibi çok sayıda eseri günümüze ulaşmıştır.

hale benzemişti; tütsüler, kutsal şarkılar ve acılarla dolup taşan bir kent olup çıkmıştı. Antonius Ephesos'a girerken, Bacchus rahibeleri gibi giyinmiş kadınlar[16], Satyrler[17] ve Pan'a[18] benzeyen adamlar ve gençler onun yanına geldi. Bütün kent sarmaşıklarla, sarmaşık sarılmış değneklerle, harplarla, kavallarla ve flütlerle dolup taşıyordu. Halk Antonius'a, insanlara zevk veren "Bacchus" adını vermişti. Kimileri için gerçekten böyle olabilirdi ama büyük çoğunluk için Antonius çiğ et yiyen bir Bacchus'tan başka bir şey değildi. Çünkü soylu insanların mallarını alıp soytarılara dağıtıyordu. Kimi insanlar ise halen yaşayanları ölmüş gibi göstererek mallarını ellerinden almak için Antonius'a başvurdular. Antonius, söylendiğine göre, hazırladığı tek bir akşam yemeğiyle ün kazanmış olan aşçısına Magnesia'lı bir adamın evini ödül olarak verdi. Antonius bir defa daha Asia kentlerine vergi yüklemeye kalkışınca bu kentler adına konuşan Hybreas ona şöyle dedi: "Şayet sen iki yıllık vergiyi aynı anda alabilirsen, kuşkusuz ki bize aynı yılda iki yaz mevsimi ve iki hasat mevsimi de verebilirsin." Bu sözler gerçekten de hitabet sanatına uygundu ve Antonius'un yüce ruhunu okşayıcı nitelikteydi. Hybreas, Antonius'a şu ana kadar Asia kentlerinin ödediği verginin toplamının iki yüz bin talantonu bulduğunu söyleyerek konuşmasına şöyle devam etti: "Eğer bu parayı almadıysan vergi toplayanlara git, ama eğer aldıysan ve hepsini harcamışsan, hepimiz bittik demektir." Onun konuşması Antonius'un fikrini büyük oranda değiştirdi. Aslında etrafında dönenlerden haberdar değildi. Bunun nedeni tembel birisi olması değil, yanındakilere beslediği safça güvendi. Gerçekten de saf bir adamdı. Hataları görmek-

16 Tanrı Dionysos'un dinsel törenlerini kutsayan kadınlar alayı.

17 Doğayı simgeleyen perilere verilen isim. Gövdelerinin belden yukarısı insan, aşağısı at biçimindedir.

18 Küçükbaş hayvanların ve çobanların tanrısı.

te güçlük çekerdi, gerçi gördüğü zaman da hemen özür dilerdi. Yaptığı hataların bedelini öderken cömert, cezasını verirken de sertti. Ancak daha çok cezalandırırken değil, ödüllendirirken ölçüyü kaçırıyordu. Çocukça şaka ve alaylarının kötü tarafının yanında bir de iyi yanı vardı. Çünkü herhangi birisi onun şaka ve alaylarına aynı biçimde karşılık verebilirdi. Antonius asla kendisiyle alay edilmesini umursamazdı. Aslında onun bu rahat hareketleri çoğu davranışının kötü sonuçlar doğurmasına yol açmıştır. Çünkü Antonius şaka yaparken bu kadar rahat olan insanların, ciddi konularda böylesine dalkavukluk yapabileceklerini düşünemiyordu. Bu nedenle de onların övgülerinden kolaylıkla etkileniyordu. Nasıl ki şekerciler şekerlerine ekşi bir tat verirlerse, bazı kimselerin de dalkavukluklarına böylesine bir cüret kattıklarını ve böylece dalkavukluğun sıkıntı veren aşırılıklarını saklayabildiklerinin farkında değildi. Antonius, içki sohbetlerinde böylesine cüretkar konuşan insanların önemli konularda her söylediği şeyi onaylamalarının nedeninin, bilgice daha üstün olduğunu düşünmeleri olduğu zannediyordu.

XXV

Böyle bir kişiliğe sahip olan Antonius'un başına gelen en son ve en büyük felaket Kleopatra'ya aşık olmasıydı. Bu aşk onun içinde saklı olan çok sayıda tutkuyu uyandıracak ve delilik noktasına kadar alevlendirecekti. Bu aşk uğruna içinde ne kadar iyi özellik, onu kurtarabilecek ne kaldıysa hepsini bastıracak ve sonunda da tamamen yok edecekti. Antonius şöyle tuzağa düştü: Parth savaşı için hazırlık yaparken, son savaşlar sırasında Kleopatra'nın Cassius taraftarlarına para toplayıp büyük yardımlarda bulunmuş olduğu şeklindeki suçlamaya cevap vermesi için, bir haberci yollayıp Kleopatra'yı Kilikia'ya çağırdı. Haberci olarak

görevlendirilen Dellius, Kleopatra'nın yüzünü görüp, onun konuşma yeteneğini ve sözlerinin çekiciliğini anlar anlamaz Antonius'un böyle bir kadına önceden planladığı gibi bir kötülük yapamayacağını düşündü. Aksine bu kadın Antonius'un dostluğunu kazanabilirdi. Bu nedenle hemen yalakalığa başladı. Kraliçe'yi, Homeros'un söylediği gibi "en güzel elbiselerini giyip" Kilikia'ya gitmesi konusunda ikna etmeye çalıştı. Komutanların en naziği, en insancılı olan Antonius'tan korkmaması gerektiğini söyledi. Kleopatra Dellius'un sözlerine güvendi. Hem, daha önce Caesar'ı ve Pompeius'un oğlu Gnaeus Pompeius'u da etkilemiş olan güzelliğine de güveniyordu. Antonius'u daha da kolayca etkileyebileceğini zannediyordu. Çünkü Caesar ve Pompeius ile tanıştığında henüz yaşamın gerçeklerinden haberdar olmayan bir genç kızdı. Ancak şimdi, Antonius ile tanışacağı sırada, güzelliğinin doruğuna ulaşmıştı ve yaşamı tanıyan bir kadın olmuştu. Zengin bir krallığın ve yüksek bir mevkiin sağlayabileceği kadar çok parayı, hediyeyi ve değerli süs eşyasını yanına aldı. Ama en güvendiği şey kendisinin göz kamaştırıcı ve büyüleyici yanlarıydı.

XXVI

Antonius ve dostlarından kendisini çağıran çok sayıda mektup aldığı halde bunlara hiç önem vermedi. Krallık sandalıyla Kydnos Nehri'nin içlerine doğru yelken açarak Antonius ile alay etti. Krallık sandalının pupası altınlarla kaplıydı, erguvan rengi yelkenleri tam olarak açılmıştı, kürekçileri gümüş kürekleriyle flüt, kaval ve ut eşliğinde çalınan müzikle tempo tutuyordu. Kleopatra ise bir resimdeki Aphrodite gibi giyinmişti ve altın işlemeli kumaşlardan yapılmış bir gölgeliğin altında uzanmış yatıyordu. Yanında resimlerdeki Eroslara benzeyen güzel erkek çocukları duruyor ve onu yelpazeliyordu. Aynı şekilde en güzel hizmetçile-

ri, deniz perileri Nereus[19] ve Kharit'ler[20] gibi giyinmişlerdi, kimileri dümen başında duruyordu, kimileriyse halatları çekiyordu. Tütsülerden gelen kokular tüm kıyıya yayılmıştı. Yerliler de kıyı boyunca sandalı izleyerek ona eşlik ediyorlardı. Kimileri ise olanları görmek için kentten koşarcasına geliyorlardı. Kent merkezindeki halk sel gibi akıp gitti ve sonunda Antonius koltuğunda tek başına kalakaldı. Bu arada halk arasında Asia'nın çıkarı için Aphrodite'nin Dionysos ile şenlik yapmaya geldiği dedikodusu çıktı. Bunun üzerine Antonius, Klepotra'yı akşam yemeğine çağırmak için bir haberci gönderdi. Kleopatra ise Antonius'un kendisinin yanına gelmesinin daha doğru olacağını düşünüyordu. Antonius kibarlığını ve dostça duygularını bir an önce gösterebilmek hevesiyle kalkıp Kleopatra'nın yanına gitti. Kendisini karşılamak için yapılan hazırlıklar anlatılamayacak kadar güzeldi. Fakat onu en çok şaşırtan şey ışıklandırma biçimlerinin çokluğuydu. Bana anlatılanlara bakılırsa aynı anda her yerden çok sayıda ışık geliyordu. Işıklar dikey ve daire biçiminde olarak birbirlerine karşı o kadar çok çeşitli açı ve durumda yerleştirilmiş ve düzenlenmişti ki görüntü eşine ender rastlanılacak güzellikteydi.

XXVII

Ertesi gün bu kez Antonius Kleopatra'ya bir ziyafet verecekti. Güzellik ve görkem bakımından onun yaptığını geçmek istiyordu. Fakat her iki bakımdan da tamamen geri kaldığını ve yenildiğini gördü. Eğlence düzenleme bakımından kendi zekâsının kıtlığını ve bir köylü gibi bakışını alaya alan da yine kendisi oldu. Kleopatra, Antonius'un

19 Toprak ile Deniz'in birleşmesinden doğan Nereus'un kızlarıyla birlikte denizin dibindeki bir sarayda yaşadığına inanılırdı.

20 Göze hoş geleni simgeleyen tanrıçalara verilen isim.

şakalarında bir askere veya sıradan bir insana dair izler bulduğundan kendisi de aynı yolu benimsedi. Anlatılanlara bakılırsa diğer kadınlardan çok güzel değildi ya da ilk bakışta insanı çok etkileyecek bir güzelliği de yoktu. Ancak konuşmaya başladığında karşısındakini kolaylıkla etkilerdi. Güzelliği, konuşmasının inandırıcılığıyla ve çevresindekilere karşı davranışlarından anlaşılan karakteriyle birleştiğinde insanı canlandıran bir dürtü ortaya çıkıyordu. Ses tonları bile apayrı bir zevkti. Sanki çok telli bir müzik aleti gibi, bir lisandan diğerine dilediği zaman kolaylıkla geçebilirdi. Bu nedenle yalnızca birkaç halka çevirmen aracılığıya seslenmiştir. Aralarında Aethiopialılar, Troglodyteler, Yahudiler, Araplar, Suriyeliler, Medialer ve Parthlar'ın da olduğu çok sayıda ulusa kendi dilinde seslenebiliyordu. Bu durum çok garipti. Çünkü Kleopatra'dan önceki Mısır kralları yerli halkın dilini bile öğrenmemişler ve Makedonya dilini olduğu gibi kullanmaya devam etmişlerdi.

XVIII

Bundan sonra Antonius Kleopatra'nın esiri oldu. Hatta karısı Fulvia Roma'da Octavianus'a karşı Antonius'un çıkarları uğruna mücadele ederken, Parth ordusu Mezopotamya'da dolaşırken, Kral'ın generallerinin Labienus'u Mezopotamya'ya Parthların başkomutanları olarak atamalarından sonra, Parth ordusu Suriye'ye girmek üzereyken bile, Antonius Kleopatra ile birlikte Aleksandria'ya gidip Antiphon'un dediği gibi en değerli şey olan boş zamanı bir gence yakışır şekilde eğlence ve zevk içinde geçirebiliyordu. Hatta bu ikisinin "Benzeri İmkansız Şekilde Yaşayanlar" ismini verdikleri bir dernekleri bile vardı. Her gün üyeler inanılmaz derecede büyük paralar harcayarak birbirlerini eğlendirirlerdi. Bir gün Amphissalı hekim Philotas, dedem Lamprias'a şöyle bir hikâye anlatmış: Kendi-

si o zamanlar Aleksanria'da tıp eğitimi alıyormuş. Saraydaki aşçılardan biriyle epey samimi olmuş. Saraydaki aşırı bolluğu, savurganlığı, ihtişamı görmesi için aşçı ona davet etmiş. Saraya geldikten sonra mutfağa gitmiş. Epeyce yiyecek varmış ama özellikle sekiz yaban domuzunun bütün olarak kızartıldığını görünce, "Herhalde akşama çok misafiriniz var" diyerek şaşırdığını belli etmiş. Aşçı kahkaha atarak gülmüş ve "Fazla sayılmaz, sadece on iki kişi. Ama her misafir sofraya oturduğunda yemeğin tam olarak kızarmış olması gerekir, en ufacık bir hata her şeyi bozar. Belki Antonius şimdi yemek ister, belki kısa bir süre sonra, belki de yemeği daha sonraya bırakacak ve şarap isteyip birisiyle konuşmaya başlayacak. Sonuçta tam olarak ne zaman yemek istediklerini bilemediğimiz için her ana uygun bir biçimde yemekleri hazır tutmalıyız." İşte Philotas bunları anlatırdı. Ayrıca şöyle bir hikâye daha anlatmıştı. Bir süre sonra kendisi Antonius'un Fulvia'dan olan oğullarından en büyüğünün hekimi olmuş. Çocuk babasıyla yemek yemediği zamanlar, diğer hekimlerle beraber Philotas da çocuğun sofrasında yer alırmış. Bir gün yemek yerlerken hekimlerden birisi yüksek sesle konuşup masadakileri rahatsız etmiş. Philotas da bu adama şöyle cevap vermiş: "Ateşi çıkan kişiye soğuk su verilmelidir, ateşi olan herkes ateşli bir hastalık geçiriyordur, doğal olarak da her ateşi olan hastaya soğuk su verilmelidir." Adam şaşırıp kalmış, nutku tutulmuş. Antonius'un oğlu da çok sevinmiş, kahkaha atmış. Daha sonra üzerinde çok sayıda büyük kadehin bulunduğu masayı göstererek şöyle demiş "Philotas, buradakilerin hepsini sana veriyorum." Philotos teşekkür etmiş ama bu yaştaki bir oğlanın bunca hediye verecek yetkiye sahip olduğuna akıl erdirememiş. Fakat kısa bir süre sonra kölelerden biri kadehleri getirmiş ve üzerine imzasını atmasını istemiş. Philotas hediyeleri kabul etmekten korkunca, köle "Efendim neden

rahatsız oldunuz? Bunları size verenin Antonius'un oğlu olduğunu ve altından olmalarına karşın size bunları hediye etme yetkisine sahip olduğunu bilmiyor musunuz? Ama bana sorarsan sen kadehleri alma, aynı oranda para iste. Çünkü bazı parçalar çok değerli olabilir ve bunlardan ayrılmak belki Antonius'u üzer." İşte dedem, Philotas'ın kendisine anlattığı bu hikâyeleri bize anlatırdı.

XXIX

Platon'a göre yalakalığın dört şekli vardır. Fakat Kleopatra yalakalığı dört değil, binlerce şekle sokardı. Antonius'un sıkıntılı olduğu ya da eğlenmek istediği zamanlar Kleopatra ona yeni bir eğlence aracı bulabilirdi. Sanki bir öğretmen gibi onu hep gözü önünde tutardı. Gece ya da gündüz asla yanından ayrılmasına izin vermezdi. Onunla zar atardı, içki içerdi, ava çıkardı. Antonius silahlarla çalışırken Kleopatra da onu izlerdi. Geceleri Antonius halkın yaşadığı evlerin önünden geçip içeridekilerle alay ederken Kleopatra da hizmetçi elbisesi giyip onunla birlikte gelirdi. Zaten Antonius da benzeri şeyler giyerdi. İşte bu gece gezmelerinden Antonius çoğu zaman aşağılanarak ya da dayak yiyerek dönerdi. Elbisesini değiştirmesine karşın çoğu insan onun kim olduğunu bilirdi. Aleksandrialılar onun bu kaba şakalarından gerçekten hoşlandılar; Antonius'un trajik rollerini Romalılara karşı oynadığını, komedilerini ise kendilerine sakladığını söylüyorlardı. Ona büyük sevgi göstererek, onun çılgınlıklarına, oyunlarına ölçülü ve nezaketli bir biçimde katıldılar. Onun çocuksu oyunlarının çoğunu anlatmaya kalkışmak gereksiz olacaktır. Ancak bir tanesini burada anlatmak istiyorum. Antonius bir gün balık avına çıkar, Kleopatra'nın önünde hiç balık yakalayamayınca canı sıkılır. Balıkçılara suya dalmalarını ve önceden yakalanmış olan balıkları oltasına

takmalarını söyler. Balıkları ikişer üçer çeker ama Kleopatra durumun farkındadır. Yine de hayran olmuş gibi davranır ve Antonius'un bu işte çok becerikli olduğunu dostlarına anlatıp ertesi gün kendilerinin de ava gelmelerini ister. Ertesi gün herkes sandallara biner. Antonius oltasını attığı zaman Kleopatra hizmetçilerinden birine hemen suyun altından Antonius'un oltasına yüzmesini ve ona denizden yakalanmış bir karagöz takmasını ister. Antonius oltasına bir şeyin takıldığını hisseder etmez, çekip çıkarır. Tahmin edeceğiniz gibi büyük kahkaha kopunca Kleopatra "Antonius sen balık oltasını Pharos'un ve Kanopos'un aciz balıkçıları olan bizlere bırak; senin avın kentler, krallıklar ve kıtalardır," der.

XXX

Antonius bu ve buna benzer aptalca işlerle uğraşıp, çocukça oyunlarla oyalanırken kendisine iki mektup geldi. Birincisinde kardeşi Lucius'un ve karısı Fulvia'nın önce aralarında tartıştıkları, sonra da Octavianus'a karşı savaşıp her şeylerini kaybettikleri, ardından İtalya'dan ayrıldıkları yazıyordu. İkinci mektup da birincisi kadar kötüydü. Parth ordularına kumanda eden Labienus, Euphrates ve Suriye'den Lydia ve İonia'ya kadar bütün Asia'yı ele geçiriyordu. Bu mektubu alır almaz derin bir uykudan zorla uyandırılmışcasına, ya da çok içtiği bir geceyi ardında bırakır gibi derhal Parthlara karşı koymak üzere hazırlandı. Phoinike'ye kadar ilerledi, fakat Fulvia'nın mektuplarını alınca iki yüz gemiyle İtalya'ya doğru yelken açtı. İtalya'dan kaçan dostlarını yolculuğu sırasında yanına alınca iç savaşın tek nedeninin Fulvia olduğunu öğrendi. Fulvia zaten karakteri gereği her işe burnunu sokardı ve inatçıydı. Bir de, böyle bir iç savaş çıkarsa Antonius'u Kleopatra'dan uzaklaştırabileceğini zannettiği söylenir.

Fakat olaylar öyle bir hal aldı ki Fulvia kocasını karşılamaya gelirken hastalandı ve Sikyon'da öldü. Bu ölüm Octavianus ile Antonius'un anlaşmasını sağladı. Çünkü Antonius, İtalya'ya geldiğinde Octavianus ona karşı herhangi bir suçlamada bulunmadı. Octavianus bütün suçu Fulvia'nın üstüne atınca, her ikisinin dostları ileri sürülen nedenleri inceleyip zaman kaybetmenin gereksiz olduğunu söylediler. Anlaşmaya göre İon denizi sınır olmak şartıyla batı eyaletleri Octavianus'a, doğu eyaletleri ise Antonius'a bırakıldı. Lepidus'un payına da Afrika düştü. Ayrıca aralarından birisi konsül olmamaya karar verirse, dostları sırasıyla konsüllük yapacaktı.

XXXI

Anlaşma şartları yeterince sağlamdı ama onlar yine de evlilik bağıyla bunu güçlendirmek istediler. Octavianus'un Octavia adında bir ablası vardı. Babaları bir, anneleri ayrıydı. Octavia Ancharia'dan, Octavianus ise Atia'dan doğmuştu. Octavianus ablasını çok severdi. Anlatılanlara bakılırsa Octavia da hayranlık uyandıracak birisiymiş. Kocası Gaius Marcellus kısa bir süre önce ölmüş, dul kalmıştı. Antonius da karısı Fulvia öldüğünden dul sayılırdı. Evet Kleopatra ile bir ilişkisi vardı ve bunu inkâr etmiyordu ancak yine de onunla evlenmeyi kabul etmemişti. Çünkü bu sıralar bu konudaki yaklaşımı, Kleopatra'ya olan aşkından daha üstündü. Herkes bu evliliğin gerçekleşmesini istiyordu. Çünkü Octavia gibi güzel, akıllı ve saygıdeğer bir kadının Antonius ile evlenmesi ve onun tarafından sevilmesi bu evliliği mümkün kılıyordu. Ayrıca böyle bir evlilik tüm sorunların çözülmesi ve Roma'nın bir birliğe kavuşması demekti. Böylece her iki taraf anlaştı ve Roma'ya gittiler. Yasalara göre dul kalan birisi kocasının ölümünden on ay geçmeden evlenemezdi. Ama yasaya uy-

madılar. Senato da çıkarlarını düşünerek bu kısıtlamada bir indirime gitti.

XXXII

Bu zamanlarda Sextus Pompeius Sicilya'nın hâkimiydi. İtalya kıyılarını yağmalıyordu, korsan Menas ve Menekrates yönetimindeki pek çok gemi ile denizi gemicilerin açılamayacağı bir duruma getirmişti. Fakat onun Antonius'a saygısı olduğu sanılıyordu. Çünkü Antonius'un annesiyle Fulvia İtalya'dan kaçarken, Sextus Pompeius onları yanına alıp ağırlamıştı. Bundan dolayı onunla da bir uzlaşma yapılması uygun görüldü. Misenum burnunda, limanın mendireğinin yakınında buluştular. Pompeius'un donanması buraya yakın bir yerde demir atmış, bekliyordu. Antonius ve Octavianus'un yaya birlikleri de bütün kıyı boyunca sıralanmıştı. Orada bir anlaşma yapıldı. Sextus Pompeius'un Sardunya ve Sicilya'nın yönetimini alması, denizi korsanlardan temizlemesi ve Roma'ya her yıl belirli miktarda tahıl göndermesi anlaşmanın koşullarıydı. Bunun üzerine birbirlerini davet ettiler. Kuraya göre ilk önce Pompeius yemek verecekti. Antonius ona yemeğin nerede olacağını sordu. Sextus Pompeius altı kürekli gemiyi göstererek "İşte burada. Çünkü Sextus Pompeius'a babasından kalan tek miras odur." Antonius'u suçlar gibi konuşuyordu. Çünkü Antonius, Pompeius'un evinde oturuyordu. Gemisini demir atma durumuna getirdi, burundan gemiye bir köprü kurdurdu ve misafirlerini karşılayıp, güzel bir biçimde ağırladı. Dostluklarının zirveye çıktığı ve Antonius ile Kleopatra'nın aşklarına yönelik şakaların arttığı bir sırada korsan Menas, Sextus Pompeius'un yanına geldi ve başkalarının duyamayacağı bir şekilde kulağına doğru eğilip şöyle dedi: "Halatları kesersem sen sadece Sicilya'nın ve Sardunya'nın değil bütün Roma'nın hâkimi olursun. Keseyim mi?" Sextus

Pompeius bir süre düşündükten sonra şöyle karşılık verdi: "Menas bu işi bana söylemeden yapmalıydın, artık her şeyi kabul etmeliyiz; çünkü ben sözümden dönemem." Ardından Antonius da Pompeius'u ağırladı ve daha sonra Sextus Pompeius Sicilya'ya yelken açtı.

XXXIII

Anlaşmadan sonra Antonius Ventidius'u Asia'ya yolladı. Görevi Parthların daha fazla ilerlemesini engellemekti. Bu sırada Antonius, Octavianus'un hatırına, Caesar'a ait olan Pontifex Maximus'luk[21] görevini kabul etti. Önemli siyasi konularda da bu iki adam birlikte ve birbirlerine saygılı bir biçimde hareket ettiler. Fakat oynadıkları oyunlar Antonius'un canını sıkıyordu. Çünkü yarışmalarda sürekli olarak Octavianus'ca geçiliyordu. Antonius'un yanında Mısırlı bir kahin vardı. Kahin sadece doğum günlerinde geleceği görebilirdi. Belki Kleopatra'yı memnun etmek için, belki de gerçekten gerçeği bildiği için, Antonius'un önünde parlak bir kaderi olmasına rağmen bunun Octavianus tarafından gölgelendiğini söyledi. Ayrıca mümkün olduğunca ondan uzak kalmasını önerdi. Şöyle dedi: "Çünkü senin Genius'un onunkinden çok korkuyor, yalnızken senin Genius'un da cesurdur. Ama yan yana geldiğinizde onunki seninkini korkutuyor." Gerçekten de daha sonra olacaklar kahinin söylediklerini doğrular biçimdeydi. Anlatılanlara bakılırsa ne zaman eğlence için ya da bir konunun çözüme kavuşturulması için zar atsalar kaybeden hep Antonius oldu. Bıldırcın veya horoz dövüştürdükleri zaman da kazanan hep Octavianus idi. Antonius belli etmese de olanlara çok üzülüyordu. Artık kahinin sözlerine iyice inanıyordu. Bu nedenle işlerini Octavi-

21 Tüm dini dörenler ve din hukukundan sorumlu olan rahipler birliğinin başkanına verilen isim.

anus'a bırakarak Roma'dan ayrıldı. Kısa bir süre önce kendisine bir çocuk doğuran Octavia ile birlikte Hellas'a geçti. Atina'da kışı geçirirken, Ventidius'un Parthlara karşı kazandığı zaferin haberlerini aldı. Ventidius onları bir çarpışmada yenmişti. Labienus'u ve Kral Hyrodes'in en iyi komutanı olan Pharnapates'i kendi kılıcıyla öldürmüştü. Antonius, bunu kutlamak için Hellas'ta eğlenceler düzenledi. Atinalılar için yapılacak eğlencenin düzenleyicisi de kendisi oldu. Bir komutana ait giysileri evinde bıraktı. Hellen elbiseleri giyerek halkın önüne çıktı.

XXXIV

Gençler yeterince dövüştükten sonra sanki bir hakem gibi onları enselerinden yakalayıp ayırdı. Antonius savaşa gitmek üzereyken kutsal zeytin dallarıyla örülü bir çelenk aldı ve bir kehanete uyarak bir tası Klepsydra suyuyla doldurarak yanında götürdü. Bu arada, büyük Parth ordusuyla tekrar Suriye'ye doğru ilerlemekte olan Kral'ın oğlu, Pakoros Ventidius ile karşılaştı. Ventidius onunla Kyrrhestika topraklarında savaştı ve bozguna uğrattı. Pakoros da aralarında olmak üzere Parthların çoğu öldürüldü. Bu, Romalıların en büyük zaferlerinden birisi oldu. Crassus'un komutasında alınan yenilginin intikamı alınmış oldu. Üst üste üç savaşta birden yenilen Parthlar, yeniden Media ve Mezopotamya'ya çekilmek zorunda kaldılar. Ventidius, Antonius'un kendisini kıskanacağı korkusuyla Parthları daha fazla kovalamak istemedi. Ancak Roma'ya isyan başka halkların üzerine saldırıp, onları yeniden egemenlik altına aldı. Kommagene kralı Antiokhos'u Samosata kentinde kuşattı. Antiokhos bağışlanması için bin talanton rüşvet önerdi. Ayrıca Antonius'un emirlerini dinleyeceğine dair de söz verdi. Ventidius ona bu önerilerini Antonius'a anlatmasını emretti. Çünkü Antonius o sı-

ralarda epeyce ilerlemiş ve çok yakına gelmişti. Ayrıca Ventidius'un Antiokhos ile barış yapmasına izin vermiyordu. Bütün başarıların Ventidius tarafından kazanıldığını, en azından bu zaferi kendisinin kazanmak istediğini söylüyordu. Kuşatma uzayınca içeridekilerin umutları kalmadı ve kendilerini daha şiddetli bir biçimde savunmaya başladılar. Antonius hiçbir başarı kazanamadı. İlk öneriyi kabul etmediği için pişmandı ve utanıyordu. Sonunda sadece üç yüz talantonla yetinerek Antiokhos ile barış yaptı. Suriye'de bazı önemsiz sorunları çözdükten sonra Atina'ya geri döndü. Ventidius'u, hak ettiği gibi ödüllendirdikten sonra, zafer töreni yapması için Roma'ya gönderdi. Ventidius, Parthlara karşı elde ettiği zaferleri için o ana dek tören yapan tek askerdi. Ventidius tanınmayan bir aileden geliyordu. Ancak Antonius ile olan dostluğu sayesinde yeteneklerini gösterme fırsatı bulmuştu. Bu fırsatları da iyi değerlendirdi. Hatta Antonius ve Octavianus için söylenen, "kendi yaptıklarından çok komutanlarının yaptıkları şeylerden dolayı ün kazandılar" şeklindeki sözleri doğruladı. Öte yandan Antonius'un komutanlarından Sossius, Suriye'de önemli başarılar kazandı. Arme'de bırakılan Canidius ise yerlileri, Albanialıları ve İberialıları yenmeyi başardı. Kaukoslara dek ilerledi. Bu komutanlar sayesinde Antonius'un ünü barbarlar arasında da iyice yayıldı.

XXXV

Bu sırada Antonius bazı dedikoduları ciddiye alarak Octavianus'a kızdı ve üç yüz gemiyle İtalya'ya gitmeye karar verdi. Brundisium halkı onun donanmasını limana kabul etmeyince, Tarentum kıyısında demir attı. Hellas'tan gelen karısı Octavia'yı ısrarı üzerine erkek kardeşi Octavianus'un yanına yolladı. Octavia Antonius'a iki kız çocuğu doğurmuştu ve bu sırada yine hamileydi. Yolculuğu sıra-

sında kardeşiyle karşılaştı. Dünyanın en mutlu kadınıyken onu dünyanın en mutsuz kadını yapmamaları için yalvardı ve kardeşinin yanında bulunan arkadaşları Agrippa ve Maecenas'ı da etkiledi. Çünkü iki büyük komutandan birinin kız kardeşi, diğerinin de karısıydı. Herkesin dikkati onun üzerindeydi. Şöyle konuştu: "Düşüncesizlik üstün gelir de aranızda bir savaş çıkarsa hanginizin kazanacağı belli olmaz; ama mutlaka ikinizden birisi kazanacak, diğeri kaybedecek. Zafer kimin olursa olsun üzülen ben olacağım. Octavianus kardeşinin sözlerinden çok etkilendi ve Tarentum'a barışçı bir hava içinde ilerledi. O an orada bulunanlar inanılmaz bir görüntüyle karşılaştılar. Deniz kıyısında büyük bir ordu sessizce bekliyordu, büyük bir donanma da aynı şekilde açıkta sessizce duruyordu. Komutanlar ve dostları birbirlerini samimice selamladılar. İlk önce Antonius, Octavianus'u misafir etti. Octavianus bunu sadece ablasının hatırına kabul etmişti. Sonuçta bir anlaşma yapıldı. Buna göre Octavianus, Parth savaşında kullanması için bazı lejyonlarını Antonius'a verecekti. Antonius ise karşılık olarak ona bronz mahmuzlarla süslenmiş yüz gemi verecekti. Son anda Octavia, bu anlaşmaya ek olarak kocasının kardeşine yirmi hafif gemi vermesini, kardeşinin de kocasına bin yaya vermesini sağladı. Octavianus anlaşmadan hemen sonra Pompeius ile savaşmak için Sicilya'ya gitti. Antonius ise karısı Octavia ile beraber Fulvia'dan ve Octavia'dan olan çocuklarını da Octavianus'a bırakarak Asia'ya geçti.

XXXVI

Ancak içinde uzun zamandır saklı duran o korkunç bela, yani Kleopatra'ya olan aşkı Suriye'ye yaklaştığı zaman yeniden alevlendi. Sanki bir süredir bu beladan iyi düşünceler sayesinde uzak duruyor gibiydi. Sonunda Platon'un

inatçı ve asi bir yabani hayvana benzettiği insan ruhu gibi, bütün iyi ve sağlam düşünceleri bir köşede bırakarak Kleopatra'yı Suriye'ye getirmesi için Fonteius Capito'yu görevlendirdi. Kleopatra gelince ona güzel ve önemli hediyeler verdi. Phoinike, Koile Suriye, Kıbrıs, Kilikia'nın büyük bir bölümü, Iudeia'nın oğul otu üreten bölümü ve Nabataialıların yaşadığı Arabistan bölgeleri Kleopatra'nın egemenlik sahasına dahil edildi.Bu bölgelerin hediye olarak verilmesi Romalıları çok üzdü. Çok sayıda insana Tetrarkhia yönetimlerini ve içinde önemli ailelerin olduğu krallıkları hediye ederken, çok sayıda kralın elinden de krallıklarını aldı. Bunlar arasında Iudeia'lı Antigonos'u halkın önünde teşhir ederek öldürttü. Daha önce hiçbir krala böyle davranılmamıştı. Ancak Romalıları en fazla üzen şey Kleopatra'ya verilen hediyelerdi. Kleopatra'nın birisine Aleksandros, diğerine Kleopatra ismini verdiği ve soyadı olarak birincisine "Güneş", ikincisine de "Ay" lakabını taktığı ikiz çocuklarını kendi çocuğu olarak kabul etti. Bu hareketi Romalıların öfkesini iyice arttırmıştı. Ancak Antonius saçmasapan davranışlarına güzel bir görünüm vermekte usta bir insandı. Romalıların büyüklüğünün nedeninin krallıklar almaktan çok krallıklar vermek olduğunu ve kendi asaletini ancak çok sayıda krala baba olarak sürdürebileceğini iddia ediyordu. İddiasına bakılırsa ataları da Herakles'in soyundan geliyordu. Herakles kendi soyunun devamı için tek bir kadınla yetinmemişti ya da Solon'unki[22] gibi çocuk sayısını sınırlayan yasalardan çekinmemişti. Tam aksine çok sayıda ailenin ortaya çıkması için doğanın temel yasalarına uygun davranmıştı.

22 İö 594/3 yıllarında Atina arkhon'u olan Solon'un ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda önemli reformları olmuştu.

XXXVII

Bu sırada Phraates, babası Hyrodes'i öldürtüp krallığı ele geçirince Parthların çoğu ülkesinden kaçmıştı. Çok güçlü bir adam olan Monaises de Antonius'un yanına gelenler arasındaydı. Antonius bu adamın kaderini Temistokles'e, kendi zenginliğini ve yüce ruhunu da eski Pers krallarına benzetiyordu. Bu nedenle Larissa, Arethusa ve eskiden Bambyke diye bilinen, şimdiki ismi Hierapolis olan üç kenti Monaises'in yönetimine verdi. Fakat Parth kralı, Monaises'e dostluk göstererek onu geri çağırdı. Antonius da kendisini seve seve gönderdi. Phraates'e barış umudu verip onu aldatmayı planlıyordu. Böylece Antonius kraldan Crassus'un yaptığı seferde kaybedilen Roma sancaklarını ve halen hayatta olan esirleri geri isteyecekti. Daha sonra Antonius, Kleopatra'yı Mısır'a gönderdi. Kendisi de Arabistan ve Armenia üzerinden kendi ordusunun ve kendisine bağlı krallıkların ordularının toplandığı yere doğru ilerlemeye başladı. Ona bağlı olan çok sayıda kral vardı. En önemlileri de Armenia kralı Artavasdes idi. Artavasdes, Antonius'un ordusuna altı bin süvari ve yedi bin piyade kattı. Antonius ordusunu denetledi. Orduda altmış bin Romalı piyade ve artık Romalı sayılan İspanya ve Gallialılar'dan oluşan on bin atlı vardı. Diğer krallıkların gönderdiği otuz bin yaya ve atlı da Antonius'un hizmetindeydi. Baktria'nın ilerisinde yaşayan Hintlilerin bile dikkatini çeken böyle bir ordu, Kleopatra'nın yaptıkları yüzünden bir işe yaramadı. En azından bana böyle anlatıldı. Çünkü Antonius kışı Kleopatra ile geçirmek istediğinden savaş hazırlıklarını vaktinden evvel ve dikkatsiz bir biçimde yaptı. O zamanlar kendi aklına sahip olamıyordu. Tek düşüncesi düşmanı yenmek değil, bir an önce Kleopatra ile buluşup kışı onunla geçirmekti.

XXXVIII

Sekiz bin stadion'luk[23] bir yolculuktan sonra, yorulmuş askerlerini kışlık ordugahlarında dinlendirmesi gerekirdi. Parthlar kışlık ordugahlarından çıkmadan önce, sonbaharın başında Media topraklarını işgal etmesi de doğru bir davranış olurdu. Ancak Antonius sabredemedi. Ordusunu harekete geçirdi. Armenia'yı solunda bırakarak Atropatene eyaletine saldırdı. Ayrıca acele ettiği için yanına kuşatma için gereken araçları da almamıştı. Kuşatma araçları üç yüz arabayla taşınıyordu ve aralarında yirmi dört buçuk metre uzunluğunda bir şahmerdan da vardı. Asia eyaletlerinde bu araç gereçleri yapmaya yarayacak olan uzun ve güçlü ağaçlar yoktur. Bu nedenle herhangi birisi zarar görürse ya da kaybolursa onu tamir etmek ya da yenisini yapmak imkânsızdı. Ancak kendi hızını kestikleri gerekçesiyle arabaların başına Statianus'un komutasında bir koruma birliği bırakarak onları geride bıraktı. Kendisi Media Kralı'nın büyük bir kenti olan ve içinde Kral'ın karısıyla çocuklarının da bulunduğu Phraata'yı kuşattı. O anda kuşatma araçlarını geride bırakmakla ne kadar büyük bir hata yaptığını anladı. Bin bir güçlükle kentin surlarına doğru yükselen bir toprak yığını yaptı ve bunun için çok zaman harcadı. Ne var ki bu sırada Phraates büyük bir orduyla geldi ve kuşatma araçlarını taşıyan arabaların arkada bırakıldığını duyunca, onların üzerine güçlü bir süvari birliği yolladı. Statianus gelenler tarafından kuşatıldı ve on bin asker kaybetti. Ayrıca Parthlar kuşatma araç gereçlerini de ele geçirdiler. Çok sayıda insan esir alındı. Aralarında kral Polemon da bulunmaktaydı.

23 177.6 metre'lik uzunluk ölçüsü birimi.

XXXIX

Bu büyük yenilgi, doğal olarak Antonius'un arkasından gelenlerin cesaretini kırdı. Daha çarpışmanın başında büyük bir darbe almışlardı. Savaşın çıkmasında en önemli etkenlerden biri olan Armenia Kralı Artavasdes de Romalıların bu işi başaramayacaklarına inanarak ülkesine geri döndü. Parthlar, kuşatma halinde bulunan Romalıların karşısına ihtişamlı bir orduyla çıkmışlardı. Romalılara aşağılayıcı sözlerle meydan okudular. Antonius ise askerlerin boş boş oturup cesaretleri kaybetmelerinden ve savaşa girmekten korkmalarından çekiniyordu. Bu nedenle bir lejyonu, hoplitlerden oluşan üç cohorsu[24] ve bütün atlıları çağırarak yiyecek toplama amacıyla ordugahtan dışarı çıkardı. Böyle yaparak düşmanı bir meydan muharebesine sokabileceğini düşünüyordu. Ordugahından bir gün uzaklıktayken Parthların kendisine saldırmak için fırsat kolladıklarını gördü. Bunun üzerine savaş sancaklarını çıkarttı. Ancak aynı zamanda sanki savaşmak istemiyor da ordugaha geri dönmek istiyormuş gibi çadırları toplattı. Böylece yarım ay biçiminde dizilmiş olan Parth ordularının yanından geçip gitti. Öte yandan düşmanların öncü saflarının lejyonlara saldırıya geçtiğini görünce atlı birliklerinin karşı saldırıya geçmesini istedi. Tek bir cephede sıralanmış olan Parthlara, Romalıların düzeni inanılmayacak kadar ihtişamlı göründü. Tüm Parthlar, kıpırdamadan ve sessizlik içinde eşit aralıklarla ilerleyen, kargılarını savaşa hazır bir biçimde ellerinde oynatan Roma askerlerinin geçişini izlediler. Fakat işaret verilince, Roma atlıları birdenbire Parthların üzerine savaş çığlıkları atarak saldırdı. Parth askerleri ok menzilinde olmalarına karşın Romalıları cesurca karşıladılar. Ancak lejyonlar savaş çığlıkları atıp

24 Roma ordusunda altı yüz kişiden oluşan tabur. 10 cohors bir legionu oluşturmaktaydı.

silahlarını şakırdatarak ilerleyince, Parthlar göğüs göğüse bir çarpışmaya girmekten çekinerek geri çekildiler. Antonius Parthları kovalamaya başladı. Savaşı ya da en azından yaya savaşını bitirmiş olduğunu düşünüyordu. Yaya birliğini on bin metre, atlı birliğini ise otuz bin metre boyunca kovaladı. Fakat görünürde düşmandan sadece otuz ölü ve seksen esir vardı. Durum tüm Romalıları üzmüştü. Savaşı kazandıkları zaman ancak bu kadar adam öldürebilmişlerdi ama önceki günlerdeki yenilgilerinde tüm arabalarını kaybetmişlerdi. Ertesi gün ağırlıklarını bir düzene soktuktan sonra, Phraata'ya ve ordugahlarına doğru geri yürüyüşe başladılar. Yolda önce birkaç düşman birliğiyle sonra da ordunun tamamıyla karşılaştılar. Parthlar sanki dün yenilmemiş gibiydi. Parthlar derhal Romalılara saldırdılar. Ancak Romalılar bin bir güçlükle ordugahlarına ulaşmayı başardılar. Daha sonra Medialılar Antonius tarafından yaptırılan yığma tepeye saldırdılar, burayı savunan askerlerin korkup çekilmesini sağladılar. Antonius yaşananlara çok kızdı ve onlara onda bir sistemini uyguladı. Bunu askerleri onarlı gruplara bölüp, aralarından kurayla seçtiği birisini öldürterek yaptı. Hayatta kalanlara ise yemek olarak buğday yerine arpa verdirdi.

XL

Savaş her iki taraf içinde korkunç bir hal almıştı. Antonius yiyecek kıtlığı yaşanacağının farkındaydı. Çok fazla sayıda adam kaybetmeksizin kendilerine uzun süre yetecek miktarda yiyecek sağlama olanağı yoktu. Öte yandan Phraates de Parthların kışı açıkta geçirmeye devam etmekten ve onun güçlüklerine katlanmaktan başka her şeyi yapabileceğini biliyordu, dolayısıyla Romalılar kalmakta ve kuşatmayı sürdürmekte ısrar edecek olurlarsa, askerlerinin kendisini terk etmelerinden çekiniyordu. Artık

mevsim çok ilerlemişti ve havalar çok soğuktu. Bu nedenle bir hile yapmaya karar verdi. Romalıları iyi tanıyan Parth askerleri, yiyecek toplamaya kalkışan Romalılara saldırdı. Ama bu sert bir saldırı değildi. Romalıların biraz yiyecek almalarına izin verdiler. Hatta onları övdüler. Krallarının Romalıların dünyadaki en iyi savaşçılar olduğunu düşündüğünü ve onlara hayran kaldığını vurguladığını belirttiler. Böylelikle Romalıların daha da yakına gelmelerini sağlayacaklardı. Parth askerleri ise erlerin yakınında atlarıyla dizilerek Antonius'un inatçılığını vurgulayacaklardı. Phraates'in bir anlaşma yapıp bu kadar insanın canını kurtarmak niyetinde olduğunu, ancak Antonius'un bunu kabul etmediğini de söyleyeceklerdi. Hem ayrıca, Parthlar yardımcı olsalar bile Romalıların açlıkla ve zorlu kış koşulları ile baş etmeleri zor görünüyordu. Antonius bu haberleri aldığında umutlanmaya başladı. Fakat anlatılanların gerçekten Kral'ın düşüncesi olup olmadığını bilmiyordu. Bu nedenle elindeki Parth askerlerini sorgulayacaktı. Ama yine de Kral'a bir elçi göndermedi. Gelen Parthlar ısrarla Kral'ın böyle düşündüğünü söylediler. Antonius ise düşmandan kaçıp kurtulduğuna çok sevindiği intibaı uyanmasın diye onlara elçiler gönderdi. Parth Kralı cevabında, sancaklar ve esirler konusunda Antonius'un ısrarcı olmamasını istediğini ve dilediği gibi geri çekilebileceğini söyledi. Antonius birkaç gün boyunca yükleri topladıktan sonra ordugahı kaldırdı. Askerlere yapacağı konuşmadan ise vazgeçti. Aslında kalabalığa seslenmekte yetenekliydi. Ayrıca konuşmalarıyla askerleri peşinden sürüklemek konusunda o zamanlar Antonius'tan daha yetenekli bir insan bulunmamasına rağmen, duyduğu utanç ve üzüntüden dolayı bu konuşmayı yapmak istemedi. Fakat Domitius Ahenobarbus'un bir konuşma yapmasını istedi. Askerlerin bir kısmı önce bunun kendilerinin küçümsenmesinden kaynaklandığını sandı-

lar. Ancak olayın aslını anlayınca üzüldüler. Bu nedenle tüm askerler komutanlarına her zamankinden daha büyük bir saygı ve itaat göstermeleri gerektiğinde birleştiler.

XLI

Antonius ordusunu geldiği yoldan geri götürmek niyetindeydi. Yol, düz ve ağaçsız bir bölgeden geçiyordu. Derken Mard soyundan birisi yanına geldi. Adam Parthların törelerini iyi bilirdi. Ayrıca bu adamın ne kadar sadık birisi olduğu araçların kaybedildiği çarpışmadan biliniyordu. Antonius'a dağları sağına alıp dağın etekleri boyunca ilerlemesini, bu çıplak ve geniş arazide ağır silahlı lejyonlardan oluşan ordusunu kalabalık ve hafif süvarilerden oluşan Parth ordusunun önüne atmamasını tavsiye etti. Phraates'in anlaşmayı böyle bir tuzağı kurabilmek için yaptığını da sözlerine ekledi. İsterse kendisinin orduyu üzerinde her hürlü gereksinimin karşılanabileceği daha kestirme bir yoldan götürebileceğini söyledi. Antonius duyduklarından sonra o an için yapılacak en iyi şeyin ne olduğunu düşünmeye başladı. Bir yandan Parthlara güveni yokmuş gibi davranmak istemiyordu. Diğer yandan kendi tercihi adamın söyledikleri yönündeydi. Bu nedenle Mard'dan söylediklerini kanıtlayacak bir güvence istedi. Adam orduyu Armenia'ya ulaştırana kadar kendisinin zincirlerle bağlanmasını söyledi. İki gün boyunca adamı bağlayarak ilerlediler. Hiçbir güçlükle karşılaşılmadı. Üçüncü gün Antonius adama da güvenerek rahat bir biçimde ilerliyordu. Mard kökenli adam bu sırada nehrin kıyısının çöktüğünü, suyun ilerleyecekleri yolun üzerinden aktığını fark etti. Bunun kötü niyetli Parthaların işi olduğunu ve bunu Romalıların hızını kesmek amacıyla yaptıklarını anladı. Hemen Antonius'a düşmanın çok yakında olduğunu ve dikkat etmesini söyledi. Antonius tam lejyonlarını bir dü-

zene sokmaya, mızrakçılarıyla güllecilerini düşmana saldırmaları amacıyla onların arkasına dizmeye çalışırken, Parthlar ortaya çıktılar. Ardından Roma ordusunu kuşatmak ve yok etmek için onların etrafında dönmeye başladılar. Hafif silahlı Roma askerleri ne zaman onlara saldırdılarsa, Parthlar, Romalıları oklarıyla yaraladılar. Ancak Romalıların kurşundan yapılan gülleleriyle ve mızraklarıyla yaralandıkları için geri çekilmek zorunda kaldılar. Kısa bir süre sonra yeniden saldırıya geçeceklerdi ama Gallialı süvariler aniden saldırıya geçerek ve Parthları geri püskürttüler. O gün Parthlar bir daha Romalıların karşısına çıkmadılar.

XLII

Parthların saldırı biçiminden ne yapması gerektiğini anlayan Antonius, güllecilere ve okçulara sadece artçı birlik görevi vermedi. Onları aynı zamanda ordunun her iki kanadına da yerleştirdi ve bir kare biçiminde ilerlemeye başladı. Atlılara düşman saldırdığında karşılık vermelerini ancak kovalamak için fazla ileri gitmemelerini emretti. Sonuçta Parthlar yolculuğun geri kalan dört gününde eskisi kadar zarar veremediler. Çünkü eskisine göre daha az istekliydiler ama kış mevsiminin ilerlemiş olmasını bahane ediyorlardı. Fakat beşinci gün savaşçı ve yetenekli birisi olarak bilinen ve orduda önemli nüfuza sahip olan Flavius Gallus, Antonius'un yanına geldi. Ordunun arkasından çok sayıda hafif silahlı yayanın, önünden de bazı atlıların yanına verilmesini istedi. Yanına alacağı bu askerlerle önemli bir başarı kazanacağına inanıyordu. Antonius ona istediği askerleri verdi. Düşman saldırınca, her zamanki gibi geri çekilerek ya da aynı anda onları lejyonların üzerine çekerek değil de, yerinde kalıp düşmanla göğüs göğüse çarpışarak Parthları yenmeyi başardı. Artçıların komutan-

ları, ordunun ana kısmından fazlasıyla uzaklaştığını görünce Gallus'un geri gelmesini istediler. Ancak Gallus söylenenleri dinlemedi. Bir quaestor[25] olan Titius'un, Gallus'u çok sayıda cesur askeri ölüme sürüklemesinden dolayı azarladığı ve geri dönmesini istediği de anlatılır. Fakat Gallus, Titus'u tersledi. Yanındaki askerlere tüm güçleriyle direnmelerini emretti. Bunun üzerine Titus da düşüncesinde daha fazla ısrar etmedi. Daha sonra öne geçip düşmanların içine saldıran Gallus'u ise arkasında kalan düşman gizlice çevirdi. Gallus, her taraftan üzerine oklar yağdığını görünce yardım istedi. Ancak tam bu noktada Antonius'un en güvendiği adamlarından lejyon komutanı Canidius büyük bir hata yaptı. Çünkü ordunun tamamını göndereceği yerde her seferinde küçük bir birlik yolladı. Her küçük birlik yenildikçe yerine bir başkasını gönderdi. Böylece neredeyse bütün orduyu kaybetmek üzere olduklarını anlayamadılar. En sonunda Antonius da savaşa girdi ve geri kaçmakta olan askerlerini yeniden savaşa soktu. Üçüncü lejyon, geri çekilen askerlerin arasından savaşa girdi ve düşmanın daha fazla ilerlemesinin önüne geçti.

XLIII

Bu savaşta üç bin kişi öldü. Beş bin yaralı da çadırlara götürüldü. Gallus da yaralılar arasındaydı, bedenine dört ok isabet etmişti. Çok uzun yaşamadı. Antonius çadırları dolaşarak yaralıları ziyaret etti. Ağlayarak üzüntüsünü gösterdi ve acılarını paylaştı. Yaralılarsa Antonius'u güler yüzle karşıladılar, elini tutup kendi işine bakmasını, kendileri için üzülmemesini istediler. Askerler burada Antonius'a "imparator" diye seslendiler. Antonius yaşarsa kendi-

25 Roma'da ekonomi konularından sorumlu olan memurlara verilen isim. Quaestorlar aynı zamanda devlet hazinesini de yönetmekteydiler.

lerinin de güvende olacağını belirttiler. Kısacası, o zamanlar kahramanlık, zorluklara göğüs germek ve sahip olduğu enerji bakımından Antonius'tan daha büyük birisi yoktu. Komutanların, rütbeli ya da rütbesiz tüm askerlerin Antonius'a böylesine bir sevgi duyması ve itaat etmesi, Antonius'un eski Romalılardan bile üstün bir yönünün olduğunu gösteriyordu. Askerlerin Antonius'u bu kadar sevmeleri için çok sayıda neden vardı. Örneğin ailesinin soylu olması, konuşma yeteneği, içten ve açık davranışları, cömertliği, sık sık hediyeler vermesi, eğlencelerde ve sohbetlerde hoşgörülü yaklaşımları, böyle bir felakette askerlerin acıların ortak olması... Böyle bir zamanda askerlerinin acılarını paylaşıp ihtiyaçlarını gidermesi, hepsinin bir an önce iyileşip yeniden orduya hizmet etmek istemeleri sonucunu doğurmuştur.

XLIV

Fakat Parthlar bu zaferle iyice cesaretlendiler. Aslında tam da savaşı bırakıp kaçmak üzereydiler. Romalıları öylesine küçük görüyorlardı ki Romalıların boş çadırlarını ve kaçakların yüklerini bir an önce yağmalama umudu içinde, bütün gece ordugahın başında nöbet tuttular. Sabah olunca daha da kalabalık bir şekilde toplandılar. En azından kırk binin üzerinde atlılarının olduğu anlatılır. Parth Kralı, kendi özel hizmetinde bulunan muhafız birliğini yalnızca kazanılacağından emin olduğu zaferler için gönderirdi. Kendisi ise hiçbir savaşta bizzat bulunmazdı. Antonius askerlerine uzun bir konuşma yapmak niyetindeydi. Matem elbiselerinin getirilmesini istedi. Ancak komutanları buna karşıydı. Bunun üzerine erguvan renkli komutan elbisesi getirildi. Konuşmasında savaşa girenleri övdü, kaçanları kınadı. Kazananlar Antonius'u daha da cesaretlendirdiler, kaçanlar ise yaptıklarından dolayı özür dilediler. Vereceği her cezaya

hatta onda bire bile razı olduklarını söylediler. Antonius'tan sadece kızmamasını ve kendisini üzmemesini istediler. Bunun üzerine Antonius ellerini açıp gökyüzüne baktı. Tanrılara daha önceki zaferlerden dolayı herhangi bir bedel ödenmediyse cezanın yalnızca kendisine verilmesini, orduya ise zafer ve mutluluk verilmesini istedi.

XLV

Ertesi gün daha iyi bir düzenle yola çıkıldı. Parthların üzerine saldırdılar; bu düşmanın hiç beklemediği bir şeydi. Çünkü savaşmayacaklarını, sadece yağmalayıp ganimet elde edeceklerini zannediyorlardı. Romalıların hâlâ istekle ve güçle savaştıklarını, üzerlerine ok yağdırdıklarını görünce savaştan bıkkınlık duydular. Romalılar dik bir tepeden aşağı inerlerken, Parthlar saldırıya geçtiler ve yavaşça ilerleyen Romalıların üzerine ok yağdırdılar. Ancak kalkanla korunan askerler bedenlerinden bir sur oluşturarak hafîf silahlı yayaları korudular. Öndekiler kalkanları üzerinde diz çöktüler. İkinci sıradakiler kalkanlarıyla ilk sıradakileri korudular. Böylece herkes kalkanlarıyla diğerlerini koruyordu. Romalıların savaş düzeni üzerine kiremit dizilmiş bir çatıya benziyordu. Ayrıca bu iyi bir savunma düzeni olduğu gibi ihtişamlı bir görüntü de oluşturuyordu. Parthların attığı oklar kalkanların üzerinden sekip gidiyordu. Parthlar Romalıların diz çöküp durmalarını yorgunluk zannettiler. Bunun üzerine yaylarını yere atıp mızraklarıyla saldırıya geçtiler. Parthlar saldırıya geçince Romalılar da savaş çığlıkları atarak saldırıya geçtiler. Mızraklarıyla yakından vurarak en ön sıradaki Parthları öldürdüler, diğerleri de kaçmak zorunda kaldı. Romalıların yolculuğu sırasında benzeri olaylar sık sık yaşandı. Daha sonra orduda kıtlık baş gösterdi. Çünkü saldırarak ele geçirilen tahıl miktarı çok azdı. Ayrıca un öğütebilmek için yeterince

araçları yoktu. Çoğu araç gereci geride bırakmışlardı. Yük hayvanlarının çoğu da ölmüştü. Bazı hayvanlar ise hasta ve yaralıları taşımak için kullanılıyordu. Anlatılanlara bakılırsa kıtlık öyle bir boyuta ulaştı ki askerler arasında bir Attika litre ölçüsü buğday elli drahmeye, arpa somunu ekmekler de kaç gram geliyorsa o kadar gram gümüşe satılmaya başlandı. Sebze ve meyve köklerini yemeye kalkıştılar ama bunlara da alışık değildiler. Ardından daha önceden hiç yemedikleri bir otu denediler. Ama bu ot insanı önce delirtiyor, sonra da öldürüyordu. Otu yiyen bir insan geçmişe dair hiçbir şey hatırlamıyordu. Tek yaptığı bütün taşları tersine çevirmek ve bir yerlere yuvarlamaktan ibarettti. Sanki önemli bir sorunmuş gibi bu işi büyük bir ciddiyet ve çabayla gerçekleştiriyorlardı. Bütün ovada taşları topraktan söken ve bunları bir yerden başka bir yere taşıyan insanlar vardı. En sonunda zehir kustular ve öldüler. Tek ilaç olan şarap da bitmişti. İşte böylece çok sayıda askerin öldüğü ve Parthların takibe devam ettiği zamanlarda Antonius'un "Ey on binler" diye bağırdığı anlatılır. Böylece Ksenophon'un ordusuna duyduğu hayranlığı anlatıyormuş. Babil'den uzun bir yolculuk yaparak ülkelerine dönmeye çalışan bu ordu, sayısız tehlike atlamış ama sonuçta ülkesine dönmeyi başarmıştı.

XLVI

Parthlar Roma ordusunu yok edemeyeceklerini, savaş düzenini bozamadıklarını, sıklıkla yenilip geri çekildiklerini görünce, yağma için yola çıkan Romalılara barışçı bir hava içinde yaklaştılar. Yaylarının gerilmemiş kirişini göstererek Romalıların yanına geldiler. Onlara kendilerinin yurtlarına geri dönmeye çalıştıklarını, intikam için yaptıkları saldırıları bitirdiklerini, zarar vermek için değil de sadece civardaki bazı köyleri korumak amacıyla bir ya da iki

gün daha ordunun peşinden geleceklerini anlattılar. Ayrıca Romalıları selamlayıp onlara dostluk gösterdiler. Bu duydukları Romalıları yeniden cesaretlendirdi. Antonius da ovadan geçen yoldan ilerleme fikrindeydi. Çünkü dağlık bölgedeki yolda su olmadığı kendisine anlatılmıştı. Tam Antonius yolu değiştirecekken, düşman ordugahından Mithridates adında birisi yanına geldi. Mithridates daha önceden Antonius'a sığınmış ve kendisinden üç kentin yönetimini almış olan Monaises'in kuzeniydi. Mithridates, Suriyelilerin veya Parthların dili konuşabilen birinin tercüman olarak gelmesini istedi. Antonius'un yakın dostlarından Antiokhialı Aleksandros, Mithridates'in yanına gitti. Mithridates, önce kendini tanıttı, sonra aslında bu iyiliği yapmayı isteyen kişinin Monaises olduğunu söyledi. Aleksandros'a karşıdaki yüksek dağları görüp görmediğini sordu. Aleksandros "Görüyorum" dedi. Bunun üzerine Mithridates "İşte o dağın eteğinde bir Parth ordusu bekliyor. Çünkü ova, bu dağların eteklerine kadar uzanmaktadır. Onların sözlerine güvenip dağdan değil de ovadan ilerleyeceğini sanıyorlar. Evet dağlık yolda su ve bugüne kadar çektiğiniz sıkıntıların aynıları sizleri bekliyor; ama Antonius bilsin ki ovadan giderse Crassus ile aynı sonu paylaşacaktır"[26] dedi.

XLVII

Mithridates konuştuktan sonra Romalıların yanından ayrıldı. Duyduklarıyla korkuya kapılan Antonius dostlarıyla bir toplantı yaptı. Mard kökenli rehberi de getirtti, bu adam da Mithridates'in düşüncesini paylaşıyordu. Etrafta düşman olmasa bile ovada doğru düzgün bir yolun olmadığını

26 1.Triumvirliğin üyelerinden olan Cassius da Parthlara karşı savaşırken ölmüştü.

anlattı. Eğer askerler başka yerlere sapacak olurlarsa da tahmin edilemeyecek çeşitli sorunlar ortaya çıkabilirdi. Dağlık yolun tek sorunu ise sadece bir gün sürecek olan su sıkıntısıydı. Böylece Antonius, kararını değiştirdi. Her askerin kendine yetecek kadar su taşımasını emretti. Fakat çoğu askerin kabı yoktu. Bu nedenle miğferlerine su doldurdular, hatta kimileri sırtlarındaki deri torbalarında su taşıdılar. Antonius yola çıkar çıkmaz, haber Parthlara aktarıldı. Parthlar, savaş geleneklerinin aksine, geceleyin Romalıları takip etmeye başladılar. Güneş doğarken ordunun yorgun ve sıkıntılı artçı birliklerine yetişip saldırdılar. Romalılar geceleyin kırk sekiz kilometre yol gitmişlerdi. Ancak düşmanın da bu kadar büyük bir hızla kendilerini kovalayacağını beklemiyorlardı. Ayrıca sürekli olarak çarpışmaya girmeleri susuzluklarını daha da arttırmıştı. Çünkü aynı anda hem düşmandan uzak kalmaya hem de ilerlemeye çalışıyorlardı. Önde gidenler bir nehre ulaştılar, suyu soğuk ve duruydu. Ama bu su aslında tuzlu ve zehirliydi. Suyu içen herkes sancı çekmeye başladı, bağırsakları kasıldı ve daha da susadı. Aslında Mardlı rehber, askerleri önceden uyarmıştı. Fakat kimi asker dayanamayıp suyu içti. Bir kısmı içenleri vazgeçirmeye çalıştı. Antonius ise etrafta koşturup durarak askerlerine biraz sabretmelerini söyledi. Çünkü biraz ileride suyu içilebilir başka bir nehir vardı. Ayrıca yolun buradan sonrasının atlılar için çok zorlu bir yol olduğunu, bu nedenle de düşmanın geri çekileceğini anlattı. Ardından, halen savaşta olan askerlerini geri çağırdı. Biraz dinlenmeleri için gölgede çadırlar kurdurdu.

XLVIII

Böylece, çadırlar kurulduğu zaman, Parthlar da geleneklerine uyarak geri çekildiler. İşte o zaman Mithridates yeniden Romalıların ordugahına geldi. Aleksandros yanına

gelince, Antonius'a ordusunu biraz daha dinlendirir dinlenmez yeniden yola çıkmasını, büyük bir hızla ilerideki nehre ulaşmasını öğütledi. Parthların nehri geçemeyeceklerini, sadece oraya kadar kovalayacaklarını da sözlerine ekledi. Aleksandros haberi derhal Antonius'a bildirdi. Antonius'tan hediye olarak da çok sayıda altın tas ve tabak Mithridates'e verildi. Mithridates elbisesinin altına saklayabildikleriyle geri döndü. Romalılar henüz gündüz olmasına karşın ordugahlarını topladılar ve yola çıktılar. Ordu, Parthlar tarafından rahatsız edilmeden ilerledi. Fakat o gece yaşadıkları en acı, en korkunç geceydi. Gerçi buna tamamen Romalıların kendilerini neden olmuştu. Çünkü kimi askerler altın ve de gümüş parası olanları öldürmeye başladılar. Yük hayvanlarının üzerindeki araç gereçleri yağmaladılar. En son olarak da Antonius'un özel eşyalarını taşıyanlara saldırdılar, Antonius'un tüm değerli masalarına ve kupalarına zarar verdiler. Aldıkları parçaları paylaştılar. Orduda öylesine büyük bir gürültü, öylesine büyük bir kargaşa başladı ki kimileri düşmanın saldırdığını ve yenilgiye uğradıklarını zannettiler. Antonius o anda özel muhafızı olarak hizmet eden azatlı kölelerden Rhamnus'u çağırdı. Ona emir verdiğinde, düşmanın eline sağ olarak geçmemek, öldüğünde de tanınmamak için, kılıcını komutanına saplayacağına ve kafasını koparacağına yemin ettirdi. Antonius'un arkadaşları onun için ağlarken, Mard kökenli rehber bahsettiği nehrin yakında olduğunu söyleyerek herkesin cesaretini arttırmaya çalışıyordu. Çünkü nehirden esen rüzgâr nemliydi. Yüzlerine bir esinti geliyordu ve rahatça nefes almaya başlamışlardı. Gecenin sonunda önceden planladıkları gibi nehre ulaştılar. Ayrıca ordudaki kargaşanın askerlerin birbirlerini soymalarından kaynaklandığı haberi de ulaştı. Antonius da ordudaki kargaşanın sona erdirilmesi için mola verdirdi.

XLIX

Sabah olurken orduda yeniden düzen ve huzur oluşmaya başladı. Tam bu sırada Parthların okları ordunun artçı birliklerinin üzerine düşmeye başladı. Hafif silahlı birliklere savaşa girmeleri için işaret verildi. Ağır silahlılar ise daha önce yaptıkları gibi kalkanlarıyla kendilerini korumaya başladılar. Düşmanın saldırısına cesurca karşı koydular ve düşman daha fazla yaklaşmaya cesaret edemedi. Bu sırada ordunun ön kısmı nehri gördü. Antonius düşmanı engellemeleri için atlılarını nehrin kıyısına dizdi ve öncelikle hastalarla yaralıları karşıya geçirdi. Artık düşmanla çarpışanlar bile rahatça su içebiliyorlardı. Çünkü Parthlar nehri görünce yaylarını germekten vazgeçtiler. Romalılara çekinmeden karşıya geçmelerini söylediler ve onlara iltifatlarda bulundular. Karşıya geçtikten sonra bir süre dinlendiler, Parthlara güvenmediklerinden hemen yola çıktılar. Bu çarpışmadan altı gün sonra, Media ile Armenia arasında sınır oluşturan Arsakes Nehri'ne ulaştılar. Nehir derin ve akıntılıydı. Bu yüzden aşılması zor görünüyordu. Ayrıca orduda çıkan dedikoduya bakılırsa düşman civarda pusuya yatmıştı ve Romalılar nehri geçmeye kalkıştıklarında onlara saldıracaklardı. Ancak Romalılar nehrin diğer yakasına geçmeyi başardılar. Artık Armenia toprağına girmişlerdi. Sanki denizdeki bir fırtınadan sonra karayı görmüş gibi diz çöküp dua ettiler, sevinç gözyaşları dökmeye ve birbirlerine sarılıp kucaklaşmaya başladılar. Fakat buralarda o kadar çok yiyecek vardı ki askerler çektikleri kıtlıkları hatırlayıp fazlasıyla yemek yediler. Bunun sonucunda da dizanteriye yakalanıp öldüler.

L

Antonius burada ordusunu denetledi. Sayımda yirmi bin yaya ve dört bin atlı kaybedildiğini anladı. Hepsini düşman öldürmemişti, yarıdan çoğu da hastalıklardan dolayı ölmüştü. Yolculuk Phraata'dan başlayarak yirmi yedi gün sürmüştü. Aslında Parthları on sekiz defa yenmişlerdi. Ama kovalamaca uzun soluklu olmadığından kesin bir zafer elde edememişlerdi. Ayrıca bu savaşı kesin bir zaferle sonuçlandıramamalarının nedeni Armenia Kralı Artavasdes'di. Artavasdes'in Parth ordusuna benzer şekilde silahlandırılmış ve onlarla savaşmaya alışık on altı bin atlısı vardı. Ama bu atlıları Media'dan geri götürmüştü. Romalılar düşmanı kovaladıkları zaman bu atlılar yanlarında olsaydı, Parthların yeniden toplanmaları ve cesaretlerini toplamaları imkânsız olurdu. Bu nedenle öfkelenen askerler Antonius'u Armenia'ya Kralı'na karşı kışkırtmaya başladılar. Ancak Antonius mantığını kullanıp onu ne hainlikle suçladı ne de ona her zaman gösterdiği saygı ve sevgiyi göstermemezlik etti. Çünkü fazla sayıda askeri yoktu ve Armenialılara ihtiyacı vardı. Ancak daha sonradan Armenia'ya bir kez daha geldiğinde Artavasdes'i yanına gelmesi için ikna etti. Gelince onu yakaladı ve zincire vurdurup Aleksandria'ya götürdü. Orada bir zafer töreni düzenledi. Ancak bu yaptığı Romalıları çok öfkelendirdi. Çünkü Roma'da yapılması gereken törenleri, Kleopatra uğruna, Mısırlılara bağışladı. Ne var ki tüm bu olaylar daha sonra gerçekleşmiştir.

LI

Artık kışın ortası gelmişti. Antonius kar fırtınaları içinde ilerlerken sekiz bin askerini kaybetti. Az sayıdaki askeriyle deniz kıyısına ulaştı. Sidon ve Berytos arasında bulu-

nan bir yerde Kleopatra'nın gelmesini beklemeye başladı. Onun gecikmesinden dolayı üzüldü, hatta kendini kaybetti. Kendini içkiye kaptırmaya başladı, sürekli sarhoş geziyordu. Sofrada bile rahat oturamıyordu. Sürekli olarak yerinden kalkıp etrafına bakarak Kleopatra'nın gelip gelmediğini kontrol ediyordu. En sonunda Kleopatra limana girdi, yanındaki askerlere vermek için çok sayıda elbise ve para getirmişti. Ancak Antonius'un ondan sadece giysileri aldığını, parayı ise kendi özel kasasından almış da Kleopatra veriyormuş gibi dağıttığını anlatanlar da vardır.

LII

Bu sıralarda Media Kralı'yla Parth Kralı Phraates'in arası bozulmuştu. Anlatılanlara bakılırsa Romalılardan alınan ganimetin paylaşımından dolayı tartışma çıkmıştı. Media Kralı ise krallığının elinden alınacağından korkuyordu. Kral bu nedenle Antonius'a elçiler gönderdi, kendi yanına davet etti ve yanında savaşmak istediğini bildirdi. Antonius bundan dolayı büyük umuda kapıldı. Çünkü bir tek şey yüzünden Parthları eline geçiremediğini düşünüyordu. Bu da yeterince atlı ve okçusunun olmamasıydı. Elindeki atlıları ve okçuları sadece kendisini hoşnut etmek için verdiklerini düşünüyordu. Bu yüzden Armenia'ya geri dönmek, orada Arakses Nehri yakınında Medlerle birleşmek ve böylece savaşı yeniden başlatmak için hazırlıklara başladı.

LIII

Öte yandan, Octavia Roma'dan gemiyle Antonius'un yanına gitmeye karar vermişti. Octavianus da kardeşini sevindirmek için değil de Octavia oraya gidip aşağılanır ve sa-

vaş başlar diye ona izin verdi. Tarihçilerin çoğu olayı böyle anlatırlar. Octavia Atina'ya gelir gelmez Antonius'un gönderdiği mektupları aldı. Mektuplarda Antonius seferle ilgili bazı bilgiler veriyor ve Octavia'ya Atina'da beklemesini söylüyordu. Octavia bunların gerçek nedenler olmadığını anladı ve üzüldü. Ancak yine de Antonius için getirdiği şeyleri nereye göndermesi gerektiğini sordu. Çünkü onun askerleri için çok sayıda elbise, hayvan, para; Antonius'un dostları ve komutanları için hediyeler; ayrıca praetor alayı oluşturacak şekilde görkemli ve çeşitli silahlarla donatılmış iki bin asker de getirmişti. Bu haber Antonius'un Niger ismindeki bir dostu aracılığıyla iletildi. Niger, cevabı iletirken Octavia'nın çok hak ettiği övgü dolu sözleri de ekledi. Kleopatra ise Octavia'nın bir rakip olarak çok yakınında olduğunun farkındaydı. Kleopatra, Octavia o saygın kişiliğine, Caesar sülalesine mahsus gücüne, etrafındakilere karşı sevgi dolu yaklaşımına bir de Antonius'a karşı duyduğu sevgiyi ekleyecek olursa, Octavia'nın karşı konulamaz bir kadın olacağını düşünüyordu. Bu nedenle Antonius'a delicesine aşıkmış gibi davrandı. Çok az yemek yedi, zayıfladı. Antonius yanına geldiğince sanki ondan gözlerini alamıyormuş gibi davranmaya başladı. Yanından ayrılırken üzgün ve yorgun görünmeye çalıştı. Sık sık Antonius'un kendisini ağlarken görmesine uğraştı. Antonius ağdalığını fark edince de sanki görmesini istemiyormuş gibi davranarak elleriyle göz yaşlarını sildi. Bu çeşit oyunları daha çok Antonius'un Suriye yolculuğu öncesinde yapmıştı. Kleopatra'nın dalkavukları da onun için çalışıyorlardı. Hatta Antonius'u duygusuzlukla, taş kalplilikle, kendisine aşık olan bir kadını terk etmekle suçluyorlardı. Ayrıca Octavia'nın onunla siyasal nedenlerle ve erkek kardeşinin çıkarları için evlenmiş olduğunu, böylece evli kadın statüsünü ve onurunu da kazanmış olduğunu söylediler. Ayrıca şöyle konuştular: "Çok sayıda

halkın kraliçesi olan Kleopatra'dan Antonius'un sevgilisi diye bahsediliyor. Antonius'u görebildiği, onunla birlikte yaşayabildiği sürece, kendisinden böyle bahsedilmesine katlanabiliyor. Fakat bu da elinden alınırsa dayanamayıp ölecek." İşte böyle sözlerle Antonius'u yumuşattılar, cesaretini kırdılar. Antonious, Kleopatra'nın hayatını tehlikeye atacağından korkup Aleksandria'ya geri döndü. Parthlarda iç karışıklar olduğunu bilmesine karşın, Media'ya yapacağı seferi bir sonraki yaza erteledi. Fakat kısa bir süre sonra Media'ya gitti. Orada kralın henüz çocuk yaştaki kızlarından biriyle Kleopatra'dan olan oğullarından birini evlendirdi ve Media kralıyla yeniden dostluk kurdu. Artık Antonius tüm dikkatini iç savaşa verebilirdi.

LIV

Octavia, Atina'dan geri döndüğünde onurunun kırıldığını düşündü. Octavianus, kardeşinin başka bir evde yaşamasını istiyordu. Ama kardeşi bunu kabul etmedi. Octavia, başka nedenlerden dolayı Antonius ile savaşmamışken, sırf bu konudan ötürü onunla savaşmaması için kardeşine yalvarmaya başladı. Çünkü dünyanın en büyük iki komutanından birinin bir kadına aşkı, diğerinin de bir kadına yapılan haksızlıktan dolayı Roma'yı iç savaşa sürüklediğinin konuşulmasını istemiyordu. Octavia yaptıklarıyla da sözlerinin arkasında durdu. Sanki Antonius evdeymiş gibi onun evinde kalmaya devam etti. Sadece kendi çocuklarına değil, aynı zamanda Antonius'un Fulvia'dan olan çocuklarına da çok iyi davrandı. Çeşitli görevlerden dolayı Roma'ya gönderilen Antonius'un dostlarının tümüne çok iyi davrandı. Bu, insanlara Octavianus'tan istediklerini elde etme fırsatını verdi. Ne var ki Octavia davranışlarıyla, istemese bile, Antonius'un saygınlığını azaltıyordu. Çünkü halk böylesine iyi bir kadına yapılan kötülükten dolayı Antonius'tan nefret et-

meye başlamıştı. Öte yandan Antonius'un Aleksandria'daki çocukları arasında toprak paylaştırması da çok nefret uyandırdı. Romalılar Antonius'un yaptıklarına, küstahlık ve vatan hainliği üzerine bir trajedi gözüyle bakıyorlardı. Üstüne üstlük Antonius halkı topladı; gümüş bir platforma biri kendisi, diğeri de Kleopatra için iki altın taht koyup karşılarına geçti. Ayaklarının dibine ise çocukları için daha küçükçe tahtlar yerleştirtti. Önce Kleopatra'yı Mısır, Kıbrıs, Libya ve Koile Suriye kraliçesi ilan etti. Ayrıca Kleopatra'nın Caesar'dan olduğuna inanılan çocuğu Caesareion'u da tahta ortak etti. Daha sonra da Kleopatra'dan olan kendi oğullarını "Kralların Kralı"diye isimlendirdi. Aleksandros'a Armenia'yı, Media'yı ve kısa bir süre sonra ele geçireceğine inandığı Parthia'yı verdi. Ptolemaios'un payına Phoinike, Suriye ve Kilikia düştü. Kleopatra'dan olan kendi oğullarından Aleksandros'u kafasında tiara ve dikine duran bir başlık olmak üzere Media giysisi içinde, Ptolemaios'u ise çizme, kısa bir pelerin ve üzerinde kraliyet tacı bulunan geniş kenarlı bir başlıkla donatılmış olarak halkın önüne çıkardı. Çünkü bunlardan ikincisini büyük İskender'i izleyen kralların, öbürü ise Medialer ve Armeniahların giyim tarzı idi. Çocuklar anne ve babalarına sarıldılar. Daha sonra çocuklardan birine Armenialılardan, diğerine ise Makedonyalılardan oluşan başka bir muhafız birliği verildi. Kleopatra bu törende halkın karşısına tanrıça İsis'in[27] kutsal elbiseleriyle çıkmıştı, artık ona "Yeni İsis" ismi verilmişti.

LV

Octavianus olanları Senato'ya bildiriyordu. Ayrıca Antonius'u halka karşı kışkırtmaktan da geri kalmıyordu. Antoni-

27 Aslında bir Mısır tanrıçası olan İsis, zamanla Hellen ve Roma dünyasına girmiş ve kişiliğinde çok sayıda tanrıçayı toplayarak tapınım görmüştür.

us da Octavianus'u suçlayan yazılar gönderiyordu. Antonius'un suçlamaları şöyleydi: Birincisi, Pompeius'tan Sicilya'yı aldıktan sonra Octavianus kendisiyle adayı paylaşmamıştı. İkincisi savaş için ondan ödünç aldığı gemileri kendisi için alıkoymuştu. Üçüncüsü, görev arkadaşı Lepidus'u görevinden uzaklaştırıp aşağılamış, sonra onun ordusuna, eyaletine ve kendisine resmen verilmiş olan gelir kaynaklarına el koymuştu. Hem ayrıca neredeyse tüm İtalya'yı askerlerine dağıtmıştı. Antonius'un askerlerine ise hiçbir şey vermemişti. Octavianus ise cevabında şöyle diyordu: Lepidus görevini kötüye kullandığı için onu görevinden almıştı. Antonius kendisiyle Armenia'yı paylaşırsa o da ele geçirdiği yerleri paylaşırdı. Öte yandan komutanların sonsuz kahramanlığı sayesinde Armenia ve Media'yı elinde tutan Antonius'un askerleri de kendi askerlerine bir şey vermemişti.

LVI

Antonius, Octavianus'un yanıtını Armenia'dayken aldı. Canidus'a hemen on altı lejyonla deniz kıyısına gitmesini emretti. Kendisi de Kleopatra ile Ephesos'a geldi. Yük gemileriyle birlikte sekiz yüz savaş gemisi, bir donanma oluşturmak üzere dört bir yandan Ephesos'a akıyordu. Kleopatra iki yüz gemi gönderdi. Ayrıca yirmi bin talanton ve savaş boyunca bütün orduya yetecek miktarda erzak sağladı. Fakat Antonius, Domitius'un ve diğer komutanların sözünü dinleyerek, Kleopatra'nın Mısır'a gitmesini ve savaşın sonucunu orada beklemesini söylemişti. Öte yandan Cleopatra, Octavia'nın yeninden araya girip savaşı engellemesinden çekiniyordu. Bu nedenle Canidius'a rüşvet verdi. Canidius, Antonius'a savaşa bu kadar büyük yardımda bulunan bir kadını savaş alanından uzaklaştırmanın doğru olmayacağını söyledi. Dahası, Antonius'un deniz birliklerinin çoğunu Mısırlılar oluşturuyordu.

Onları üzmenin kimseye yararı olmazdı. Öte yandan Cleopatra, Antonius ile birlikte savaşa giden kralların hiçbirinden daha güçsüz değildi. Böylesine büyük bir krallığı o zamana kadar tek başına yönetmişti, Uzun süredir Antonius ile yaşıyordu ve çok tecrübeliydi. Kader Octavianus'tan yana olduğu için Canidius'un fikri üstün geldi. Kleopatra ve Antonius ordu toplandıktan sonra Samos'a geçip orada şenlikler düzenlediler. Çünkü bütün krallara, prenslere, yöneticilere ve Suriye, Maiotis Gölü, Armenia ve Illyria sınırları arasında kalan bütün halk ve kentlere savaş için ne gerekirse göndermeleri ve sahne oyuncularını yollamaları emredilmişti. Dünyanın dört bir bucağı gözyaşına boğulurken, bir tek bu adada günlerce flüt çalındı, tiyatrolar ağzına kadar doldu, korolar şarkılar söyledi. Her kent kurban kesilmesi için koyunlar gönderdi. Antonius'un yanındaki krallar şölenler ve en büyük hediyeleri vermek için birbirleriyle yarıştılar. Halk ise daha savaş başlamadan önce böylesine para harcandığına göre, zafer kazanılınca neler olacağını merak ediyordu.

LVII

Antonius şenliklerden sonra Priene'yi sahne oyuncularına verdi. Kendisi Atina'ya gitti. Oradaki şenlikleri ve yarışmaları izledi. Kleopatra Atinalılara büyük hediyeler verdi, zira Octavia orada büyük saygı görüyor, Kleopatra da onu kıskanıyordu. Atinalılar ise aldıkları hediyelerin karşılığında Kleopatra'ya çeşitli ayrıcalıklar verdiler. Kararları bildirmek için birkaç elçi Kleopatra'nın kaldığı eve gönderildi. Atina yurttaşı olduğu için Antonius da elçiler arasında gitti ve kent adına kendisi konuştu. Antonius, Octavia'yı evinden çıkarmaları emrini verdiği adamlarını Roma'ya gönderdi. Anlatılanlara bakılırsa, Octavia, Antonius'un Fulvia'dan olan çocuklarından en büyüğü dışın-

da hepsini alarak evden ayrıldı. Bu en büyük çocuk, o sıralar Antonius'un yanındaydı. Octavia, savaşın nedeni olarak görüldüğü için gözyaşı döküyordu fakat Romalılar Octavia'dan çok Antonius'a acıdılar. Özellikle Kleopatra'yı görenler, Octavia'nın hem güzellik hem de gençlik bakımından Kleopatra'dan daha üstün olduğunu anlatıyorlardı.

LVIII

Octavianus, Antonius'un giriştiği savaş hazırlıklarından çekinmeye başlamıştı zira yaz sonunda sonucu belirleyecek savaşa zorlanabilirdi ve henüz çok eksiği vardı. Halk vergi konulmasına karşıydı. Ama Octavianus özgür vatandaşlardan gelirlerinin dörtte birini, azatlılardan da mallarının sekizde birini vergi olarak ödemelerini istedi. Neticede halk çok öfkelendi, isyan tüm İtalya'ya yayıldı. İşte Antonius'un en büyük hatalarından birisi, o anda savaş açmamasıdır. Çünkü böylece Octavianus'a hem savaş hazırlıklarını tamamlaması hem de isyanı bastırması fırsatını vermiş oldu. Halk kendisinden para istendiği sürece isyan etti, ama parayı ödedikten sonra da hiç sesini çıkarmadı. Ayrıca, konsül olma hakkına sahip olan Antonius'un dostları Titius ve Plancus, Kleopatra'nın savaşta bulunmasına karşı çıkıyorlardı. Bu yüzden Antonius tarafından aşağılandıklarında Octavianus tarafına geçtiler. Bununla da kalmayarak, kendilerinin gayet iyi bildikleri Antonius'un vasiyetnamesini Octavianus'a anlattılar. Vasiyetname Vesta rahibelerinin eline bırakılmıştı. Octavianus vasiyetnameyi istedi ama rahibeler vermediler ve istiyorsa kendisinin gelip almasını söylediler. Octavianus da gidip vasiyetnameyi zorla aldı. Önce vasiyetnameyi okudu ve kendince önemli kısımlarını işaretledi. Ardından senatoyu toplantıya çağırıp vasiyetnameyi okudu. Fakat çoğu insan Octavianus'un bu

yaptığından memnun olmadı. Rahatsız olanlar, bir insanın ölümünden sonra yapılmasını istediği şeylerin hesabını vermesi için yaşayan bir adamı çağırmanın adaletsiz bir yaklaşım olacağını düşünüyorlardı. İnsanlar mahkemenin şekline şaşırıp kalmışlardı. Octavianus, özellikle Antonius'un vasiyetnamesinde kendi ölüm töreni için yapılması istenen şeyleri vurguluyordu. Antonius Roma'da ölse bile cesedinin resmi törenle Capitolium'dan geçirilmesini, sonra da Aleksandria'daki Kleopatra'ya gönderilmesini istemişti. Octavianus taraftarlarından biri olan Calvisius, Kleopatra ve Antonius konusunda şu suçlamaları getirdi: Antonius, içinde iki yüz bin kitap bulunan Pergamon kütüphanesini Kleopatra'ya hediye vermişti. Büyük bir şölende misafirlerinin karşısında girdiği iddiayı kazanabilmek için Kleopatra'nın ayaklarını öpmüştü. Ephesoslular Kleopatra'yı kraliçe olarak selamlamalarına ses çıkarmamıştı. Mahkemelerde kralları ve yöneticileri karşılarken Kleopatra'dan kristal ve oniks taşından tabletler üzerine yazılmış aşk mektupları almış ve bunları alenen okumuştu. Romalıların en büyük hitabet sanatçılarından Furnius mahkemede savunmasını yaparken, Cleopatra da kent meydanından tahtırevanı ile geçmekteydi. Antonius onu görünce yerinden fırlayıp Kleopatra'nın yanına gitmiş, Furnius'u mahkemenin orta yerinde yapayalnız bırakmıştı.

LIX

Fakat Calvisius tarafından yöneltilen suçlamaların yalan olduğu düşünülüyordu. Öte yandan Antonius'un dostları Roma'yı dolaşıp Antonius için destek arıyorlardı. Dostlarından Geminius'u, Antonius'un görevden alınmasını ve vatan haini ilan edilmesini engellemek için görevlendirdiler. Fakat Geminius Hellas'a gelince Kleopatra ondan kuşkulandı. Onun Octavia adına çalıştığına inanmıştı. Geminius yemek

sofralarında alaya alındı, hatta en kötü yere oturtularak aşağılandı. Bunlara rağmen, Antonius ile konuşmak için bir fırsat arayarak yapılanlara katlanmaya devam etti. Bir yemekte neden geldiği anlatılması istenince, söyleyeceklerini sarhoş olmadığı zaman dile getireceğini, ancak şu an söyleyeceği tek şeyin Kleopatra'nın Mısır'a gönderilmesi halinde her şeyin daha iyiye gideceği olduğunu belirtti. Antonius bu işittiklerine çok öfkelendi. Kleopatra ise Geminius'a "İşkenceye uğramadan gerçekleri söylediğin çok iyi oldu" dedi. Geminius birkaç gün sonra kaçıp Roma'ya gitti. Kleopatra'nın yalakaları Antonius'u bazı başka dostlarından da uzaklaştırdı. Bu insanlar o yalakaların yaptıklarına daha fazla katlanamadılar. Bunlar arasında Marcus Silanus ve tarihçi Dellius da bulunuyordu. Dellius hekim Glaucus'tan Kleopatra'nın kendisine tuzak kurduğunu öğrenmişti. Canını korumak istediğini, yemekte Antonius'un arkadaşlarına bozuk şarap verildiğini, fakat Roma'da Sarmentus'un bile Falernum şarabı içtiğini söylediği için, Kleopatra'yı çok öfkelendirmişti. Sarmentus, Octavianus'un gözdesi olan delikanlılardan birisiydi.

LX

Octavianus savaş hazırlıklarını tamamladıktan sonra, Antonius'un Kleopatra'ya verdiği yetkileri geri almak için senatodan savaş izni istedi. Octavianus suçlamalarına yeni şeyler de eklemişti: Antonius duygularını yok eden bazı uyuşturucuların etkisindeydi, kendine hâkim olamıyordu. Romalıların savaşacakları komutanlar hadım Mardion ve Potheinos, Kleopatra'nın berberi Eiras ve Kharmion gibi insanlardı. Yönetim aslında bu insanların elindeydi. Bu savaştan önce şu olağanüstü olaylar da olmuştu: Antonius'un bir koloni kurduğu Pisaurum kenti bir depremin açtığı çukurlar içinde yok olup gitmişti. Antonius'un Alba

kenti yakınlarındaki mermer heykellerinden biri günler boyunca terlemişti, hatta heykelin sürekli temizlenmesine karşın terleme bir türlü durmamıştı. Antonius Patrai'dayken Herakles Tapınağı'na yıldırım düşmüştü. Atina'da "Devlerin Savaşı" isimli heykeller arasında yalnız Bacchus'unki sert bir rüzgârla yerinden oynamış ve tiyatronun içine uçup düşmüştü. Antonius, soyunun Herakles'ten geldiğini iddia ederdi. Ayrıca yaşam şekli Bacchus'a benzediği için "Yeni Bacchus" diye adlandırılıyordu. Daha önce de bahsettiğim gibi, iki tanrıyla da akraba olduğu iddiasındaydı. Atina'daki bu fırtınada, Antonius'un adının yazıldığı Eumenes ve Attalos'un heykelleri de devrilmişti. Öte yandan, Kleopatra'nın "Antonius" adını verdiği gemisinde de bazı uğursuzluk belirtileri görülmüştü: Birkaç kırlangıç geminin kıçında yuva yapmıştı, başka kırlangıçlar bunlara saldırmış ve kovmuş, yavruları da öldürmüştü.

LXI

Savaş öncesinde Antonius'un beş yüzden fazla savaş gemisi vardı. Gemilerin çoğu sekiz ya da on kürekliydi ve sanki şenliğe gider gibi süslenmişlerdi. Ayrıca yüz bin yaya ve on iki bin atlı askeri de vardı. Kendi yönetim alanındaki krallar da gelmişti. Aralarında Libyalı Bocchus, yukarı Kilikialı Tarkondemos, Kappadokialı Arkhelaos, Paphlagonialı Philadelphos, Kommageneli Mithridates ve Trakyalı Sadalas da yer alıyordu. Bu kralların yanı sıra Pontos'tan Polemon büyükçe bir birlik göndermişti. Arabistan'dan Malkhos, Yahudi Herodes ve Lykaonia ve Galatia Kralı Amyntas da Antonius'a yardım edenler arasındaydı. Media kralının da yardımcı birlikler gönderdiği bilinmektedir. Octavianus'un ise iki yüz elli savaş gemisi, seksen bin yaya ve yaklaşık Antonius'un sahip olduğu kadar atlısı vardı. Antonius'un egemenliği, Euphrates ve Ar-

menia'dan İon denizine ve Illyria'ya kadar uzanmaktaydı. Octavianus'un egemenlik alanı ise Illyria'dan okyanusa, okyanustan Tyscum Denizi de dahil olmak üzere Sicilya kıyısına kadardı. Octavianus, Afrika'yı, İtalya'nın karşısındaki Libya kıyılarını, Gallia'yı ve Herakles sütunlarına kadar ki İspanya'yı da elinde tutuyordu. Kyrene ile Arınenia arasındaki eyaletler ise Antonius'undu.

LXII

Antonius artık Kleopatra'ya öylesine bağlanmıştı ki, kara birliklerinin sayısı daha fazla olmasına rağmen, sırf sevgilisinin dileği üzerine bir deniz savaşına girmeyi istedi. Ancak tayfa sıkıntısı çekiliyordu. Kaptanlar, uzun zamandır sıkıntı içindeki Hellas'ta sıradan insanları, eşek sürücülerini, tarla işçilerini ve askerlik çağına henüz gelmiş çocukları tayfa olarak toplamaya çalışıyorlardı. Yine de yeterince tayfa bulunamamıştı. Gemiler yeterli hazırlıklar yapılmadan denize açıldı. Octavianus'un gemileri ise eksiksizdi. Gösteriş için değil, sadece savaşta yararlık göstermeleri için yapılmış gemilerdi bunlar. Kullanımları kolay olduğu gibi hafif ve hızlıydılar da. Yeterli sayıda tayfayla donatılmışlardı. Octavianus, donanmasını Tarentum ve Brundisium limanlarında bekletiyordu. Antonius'a haber göndererek çok fazla oyalanmamasını, kendisine donanması için gereken güvenli limanları vereceğini söyledi. Antonius güven içinde karaya çıkıp ordugâhını kuruncaya kadar, kendisi yayalarını deniz kıyısından geri çekecekti. Bu mesafe bir atlının bir günde gidebileceği yol olacaktı. Antonius ise yaşta Octavianus'tan büyük olmasına rağmen cesur bir dil kullanarak kendisi teke tek bir dövüşe çağırdı. Eğer Octavianus bunu yapmak istemezse, daha önce Caesar ile Pompeius'un yaptıkları gibi Pharsalus topraklarında savaşmayı önerdi. Bu sıralarda Antonius,

donanmasını bugünkü Nikopolis kentinin bulunduğu Actium civarında demirletmişti. Octavianus ondan çabuk davrandı, İon denizini geçti ve Epeiros'ta loryne adı verilen bir yeri işgal etti. Antonius ve komutanları, yaya birlikleri geciktiği için bundan rahatsız oldular. İşte o zaman Kleopatra "Octavianus bir kepçede oturuyorsa bunda korkacak bir şey yok" demiştir.

LXIII

Ertesi sabah düşman ilerleyişe geçti. Antonius savaşacak yeteri kadar tayfa bulunmadığı için gemilerini kaybetmekten korkuyordu. Bu yüzden de kürekçileri silâhlandırdı, gösteriş yapmak için onları güvertelere yerleştirdi. Her iki yandaki kürekler harekete geçmek üzere bekliyormuş gibi yukarı kaldırıldı. Gemiler ve tayfalar sanki Actium körfezinin çıkışında savaşa gireceklermiş gibi hazırlanınca Octavianus geri çekilmek zorunda kaldı. Antonius'un içilecek su sıkıntısı çektiği ve bu nedenle suları bazı duvar ve hendeklerle çevirip düşmanı su sıkıntısına sokmayı planladığı da düşünülüyordu. Kleopatra'nın düşüncesinin tersine, Antonius'un Domitius'a olan davranışı yine de soylu ve cömertçeydi. Domitius bir ara öfkelenip, küçük bir sandalla Octavianus'a sığındı. Antonius ise onun ardından hizmetçilerini ve kölelerini gönderdi. Fakat Domitius çok geçmeden öldü. Antonius'a ihanetinin bu kadar açık bir biçimde ortaya çıkmasının bedelini ödemişti âdeta. Krallar arasında da taraf değiştirenler oldu. Amyntas ve Deiotaros, Octavianus'un tarafına geçtiler. Donanmanın üzerine de bir uğursuzluk çökmüştü. Her işte öylesine geç kalıyorlardı ki sonunda Antonius tüm umudunu kara birliklerine bıraktı. Öte yandan lejyon komutanı Canidius işlerin kötüye gittiğini görünce karar değiştirdi: Artık Kleopatra'nın geri gönderilmesini, Trakya ya da Makedonya'da bir kara savaşı ya-

pılmasını salık veriyordu. Çünkü Getae kralı Dikomes de büyük bir orduyla gelmek üzere söz vermişti. Canidius'un fikrine göre, Octavianus Sicilya savaşlarında denizde büyük deneyim kazanmıştı. Denizi ona bırakmak da Antonius'u küçültmezdi. Ancak Antonius kara savaşlarında çok deneyimliydi. Bu kadar kalabalık bir yaya ordusundan yararlanmayıp askerleri gemilere yerleştirmek saçma bir hareket olacaktı. Tüm bunlara karşın Kleopatra deniz savaşı yapılması konusunda Antonius'u ikna etmeyi başardı. Kendisiyse daha şimdiden kaçmaya bakıyordu. Savaşa nasıl bir katkısı olacağını değil, yenilgi halinde savaş alanını nasıl terk edeceğini planlıyordu. Ordugâhtan gemilerin bulunduğu yere kadar uzanan iki uzun duvar vardı. Antonius hiçbir tehlikeden kuşkulanmadan bu duvarların arasında gidip gelirdi. Ancak bir köle Octavianus'a Antonius'u duvarlar içinde yakalayabileceğini söyledi. Octavianus da tuzak kurmaları için adamlarını gönderdi. Adamlar bu işi neredeyse başarıyorlardı da. Fakat biraz acele ettikleri için Antonius'un önündeki adamı yakaladılar, Antonius ise son anda kurtuldu.

LXIV

Antonius deniz savaşına girme kararı kesinleşince tüm Mısır gemilerini yaktı, sadece altmış adedine dokunmadı. Bunların en büyük ve iyilerini çok iyi şekilde silâhlanmış yirmi bin lejyon askeri ve iki bin okçuyla doldurdu. Burada şöyle bir öykü rivayet edilir: Antonius'un komutasında nice savaşa girmiş, bedeninin her yeri yaralarla bezeli bir asker, komutanı yanından geçerken ağlamaya başlamış ve şöyle demiş: "Komutanım, neden yayalarınıza ve kılıçlarına güvenmiyorsunuz da umudunuzu çürük kalaslara bağlıyorsunuz? Bırakın Mısırlılar ve Phoinikeliler denizde savaşsınlar. Biz senin için karada savaşmaya ve ölmeye hazırız."

Antonius askerin söylediklerine cevap vermemiş. Sadece yüz ifadesiyle ona cesaretini toplamasını belirtip, yanından uzaklaşmış. Çünkü kaptanlarının yelkenleri arkalarında bırakmayı istediği, onun da "Hiçbir düşman askerinin kaçmasına izin verilmemelidir" diyerek onları, yelkenleri gemilere yüklemeye ve yanlarında taşımaya zorladığı andan itibaren kendisinin de kazanmaya dair pek umudu yokmuş.

LXV

O gün ve sonrasındaki üç gün boyunca rüzgâr öylesine şiddetliydi ki, dalgalar yüzünden savaşa girilemedi. Ancak beşinci gün hava düzeldi ve savaş başladı[28]. Antonius, Publicola ile birlikte donanmanın sağ kanadını, Coelius sol kanadını, Marcus Octavius ve Marcus Insteius da ortasını savunuyordu. Octavianus ise donanmanın solunu Agrippa'ya verip sağ kanadın komutasını kendisi üstlenmişti. Canidius, Antonius'un kara birliklerine, Taurus da Octavianus'unkilere komuta ediyordu. Her iki ordu da kıyı boyunca düzenli biçimde sıralanmıştı. Antonius gemileri büyük ve yavaş olduğundan, sanki bir kara savaşındaymışçasına, yerlerini değiştirmeden savaşmaları için sandallarla tüm gemileri dolaştı. Kaptanlara demir atmış gibi kıpırdamadan durarak düşmanın saldırısını göğüslemelerini, körfezin dar ve geçilmesi güç olan giriş kısmını ellerinde tutmalarını emretti. Octavianus ise daha sabah olmadan çadırından ayrılmış, gemilerini denetlemek üzere dolaşırken, eşeğiyle gezen bir adama rastlamıştı. Bu adama ismini sordu. Adam Octavianus'u tanıyıp şöyle dedi: "Benim ismim talihli, eşeğiminki ise talih." Daha sonradan Octavianus, zaferin anısına, savaşın olduğu yere zırhlı mahmuzlarını koyarken, aralarına adamla eşeğin

28 Actium Deniz Savaşı İÖ 31 yılında gerçekleşmiştir.

bronzdan heykellerini de diktirmiştir. Octavianus donanmayı denetledikten sonra bir sandalla sağ kanada geçti. Düşman gemilerinin körfezin girişinde beklediklerini görünce şaşırdı, çünkü gemiler demirlenmiş durumda bile sanki ilerliyormuş gibi görünüyorlardı. Uzun bir süre boyunca, onların gerçekten ilerlediğini sandı. Kendi gemilerini geri çekip düşmanınkilerden uzakta bekletmeye başladı. Ancak sekizinci saatte aniden bir rüzgâr çıktı. Antonius'un gemicileri düşmanı beklemekten sıkılmıştı ve gemilerinin büyüklüğüne güvendiler ve sanki düşman onlara saldıramazmış gibi, sol tarafa doğru ilerlemeye başladılar. Octavianus düşman donanmasının harekete geçmesine çok sevindi. Kendi donanmasının sağ cenahının geri çekilmesini ve düşmanın mümkün olduğunca açık denize çekilmesini emretti. Amacı küçük ve hızlı gemileriyle düşmanı kuşatmak, hem büyüklüğünden dolayı yavaş hareket eden hem de yeterli tayfası olmayan bu gemilere daha yakından saldırabilmekti.

LXVI

Çarpışmanın neredeyse göğüs göğse denecek mesafede olmasına rağmen, bir geminin öbürüne mahmuzla saldırması ya da çarpması gibi bir şey gerçekleşmedi. Antonius'un gemileri, ağırlıkları nedeniyle düşmanı hızlı bir biçimde mahmuzlayamıyorlardı. Octavianus'un gemileri ise sert ve kaba bronz mahmuzlarla donatılmış olan düşman gemilerine burundan saldıramadılar. Hatta düşmanı yandan bile mahmuzlayamadılar, çünkü Antonius'un gemilerinin yan tarafları birbirlerine demir levhalarla tutturulmuş kare biçimindeki büyük kalaslarla kaplanmıştı. Octavianus'un gemileri düşmanı mahmuzlarlarsa kendileri zarar görecekti. Octavianus bu yüzden bir kara savaşını, aslında surlarla çevrili bir kasabayı kuşatmayı istiyordu,

zira Antonius'un her gemisinin yanında Octavianus'un üç dört gemisi çarpışıyordu. Octavianus'un askerleri dallardan yapılmış kalkanlar, kargılar, ciritler ve yangın çıkarmaya yarayan araçlar kullanırken, Antonius'un gemilerindeki tahta kulelerden mancınıklar atılıyordu. Agrippa düşmanı yandan çevirmek için, kendi komutasındaki sol kanadı açık denize çekti. Publicola da onunla birlikte ilerlemek zorunda kalınca donanmanın merkezinden uzaklaşmaya başladı. Donanmanın ortasının dağıldığı ve Aruntius'un komutasındaki donanmayla çarpışmaya girdiği anda savaşın sonucu halen belirlenmemişti ve her iki tarafın da şansı eşitti. Ancak bu sırada Kleopatra'nın altmış gemisinin birden kaçmak için yelkenlerini açtığı ve savaşan gemilerin arasından çekilip gittikleri görüldü. Büyük gemilerin arkasına dizilen bu gemiler, kaçarken büyük gemilerin düzenini de bozmuştu. Düşman, onların rüzgârdan yararlandığını, Peloponnesos'a doğru ilerlediğini görünce şaşırdı. İşte Antonius kendisinin bir komutan, bir kahraman, bir asker gibi davranamadığını işte bu anda gösterdi tüm dünyaya: Eskilerin şaka yollu söylediği "Aşığın ruhu başka birinin bedenindedir" sözünün gerçekliğini ispatladı. Kleopatra'nın bir parçasıymış gibi davranıyordu; o nereye giderse, kendisinin de oraya gitmesi gerekecekti âdeta. Antonius, Kleopatra'nın gemileri gidince her şeyi birdenbire unuttu. Yanında onun uğruna çarpışan ve ölen insanları yarı yolda bırakarak beş kürekli bir gemiye bindi. Yanında sadece Suriyeli Aleksas ve Skellios vardı. Başına bunca felaket açmış ve daha sonra bunları neticelendirecek olan kadının peşine düştü.

LXVII

Kleopatra onu tanıdı ve kendi gemisinden işaret gönderdi. Antonius Kleopatra'nın gemisine alındı. Ama her ikisi de

birbirlerini görmeye gitmediler. Antonius geminin önüne geçti, başını ellerinin arasına aldı ve hiç konuşmadı. Öte yandan Octavianus'un Liburnlar'dan oluşan hafif gemileri göründü. Fakat Antonius geminin yönünün onlara karşı çevrilmesini emretti. Lakonialı Eurykles'in gemisi dışında hepsini uzaklaştırdı. Eurykles ise gemisinin güvertesinden bir mızrak fırlattı. Antonius güvertede ayağa kalkıp "beni kovalayan bu kişi de kim? diye sordu. Eurykles "Ben Lakhares'in oğluyum. Babamın intikamını almak için Ocvtavianus'un iyi kaderine sığınmış Eurykles'im" dedi. Lakhares hırsızlık suçundan tutuklanmış ve Antonius'un emriyle öldürülmüştü. Fakat Eurykles, Antonius'un gemisini mahmuzlamadı. Ancak bronz mahmuzuyla diğer gemiye çarptı. Geminin yönünü çevirdi, yana yatırdıktan sonra içindeki çok değerli ev eşyalarını ele geçirdi. Eurykles gider gitmez Antonius yine eski yerine dönüp sessiz ve hareketsiz bir biçimde beklemeye başladı. Ya Kleopatra'ya kızdığından ya da onu görmekten utandığı için, üç gün boyunca güvertede beklemeye devam etti. Üçüncü günün sonunda Tainaros kentine geldiler. Kleopatra'nın yanındaki kadınlar ikisini bir araya getirdiler. Sonra da birlikte yemek yemeye ve yatmaya razı ettiler. O ana kadar çok sayıda yük gemisi ve Antonius'un kimi arkadaşları bozgundan kaçıp onun yanına gelmeye başlamışlardı. Donanmasının tamamen yok edildiğini, fakat kara birliklerinin halen direnmeye devam ettiklerini anlattılar. Bunun üzerine Antonius Canidius'a ordusunu bütün hızıyla Makedonya üzerinden ilerletip Asia'ya getirmesi için haberciler gönderdi. Kendisi de Tainaros'tan Libya'ya geçmeyi planladığı için, yük gemilerinden birini seçti. Bu gemi, altın ve gümüş gibi değerli eşyalar ve önemli miktarda para taşıyordu. Hepsini dostlarına verdi. Aralarında paylaşmalarını ve canlarını korumak için kullanmalarını söyledi. Fakat dostları hediyeleri geri çevire-

rek ağlamaya başladılar. Antonius ise çok nazik bir davranışla onları sakinleştirmeye çalıştı, yalvararak onları geri gönderdi. Dostları için Korinthos'ta bulunan kölesi Theophilos'a mektup yazdı. Theophilos'tan dostlarının güvenliği için önlem almasını ve Otavianus ile uzlaşana kadar onları saklamasını istedi. Theophilos, Antonius'un gözünde büyük önemi olan Hipparkhos'un babasıydı. Antonius'un köleleri arasında Octavianus tarafına geçen ilk insan Hipparkhos'tu. Bu adam daha sonra Korinthos'a yerleşmişti.

LXVIII

İşte Antonius'un yaşadıkları bu şekildeydi. Buna rağmen donanması Actium'da Octavianus'a uzun süre direndi. Ancak deniz çok dalgalıydı ve dalgalar güverteye çarpıyordu. Büyük zarar gördükleri için geri çekildiler, beş bin ölü vermişlerdi. Ayrıca Octavianus'un söylediklerine bakılırsa üç yüz gemileri düşmanın eline geçmişti. Antonius'un kaçtığını sadece birkaç kişi biliyordu. Bunu duyanlar ise Antonius'un böyle bir şey yaptığına inanmadılar. Henüz yenilmemiş olan on dokuz ağır silahlı lejyonu ve on iki bin atlısı bulunan bir komutanın her şeyi bırakması inanılır değildi. Ayrıca Antonius gibi, savaşta kaderin iyi ya da kötü bir biçimde değişebileceğini bilen birinin böyle bir şey yapması anlaşılır bir şey değildi. Askerler onu çok özlüyorlardı ve her an ortaya çıkabileceğine inanıyorlardı. Askerler komutanlarına öylesine büyük bir bağlılık gösterip cesurca savaştılar ki, Antonius'un kaçtığına gerçekten inandıkları zaman bile Octavianus'un gönderdiği habercileri dinlemeyip yedi gün boyunca direnmeye devam ettiler. Fakat sonunda komutanları Canidius'un geceleyin kaçıp ordugâhtan ayrılması üzerine, her şeylerini kaybettiklerinden ve komutanları tarafından yarı yolda bırakıl-

dıklarından dolayı Octavianus tarafına geçmek zorunda kaldılar. Bunun üzerine Octavianus Atina'ya gitti ve Hellas ile bir anlaşma yaptı. Elinde kalan tahılı kentler arasında paylaştırdı. Bu kentler paraları, köleleri, yük ve binek hayvanları ellerinden alındığı için çok kötü bir duruma düşmüşlerdi. Babamın dedesi Nikarkhos sürekli şöyle bir olaydan söz ederdi: Khaironeialılar bir miktar tahılı Antikyra yakınındaki deniz kıyısına sırtlarında taşımaya zorlanmışlar. Askerler taşıyanları kırbaçlıyorlarmış. Halk tahılı götürmüş. Tahılı tekrar ölçüp ikinci bir sefer yapacakları sırada Antonius'un yenildiği haberi gelmiş. Böylece Khaironeia kenti kurtulmuş. Çünkü Antonius'un tahıl toplayan adamları hemen kaçmışlar, halk da tahılı aralarında paylaşmış.

LXIX

Antonius, Libya kıyılarına geldiğinde Kleopatra'yı Paraitonion'dan Mısır'a gönderdi. Öte yandan birisi Hellen hatip Aristokrateş, diğeri de Romalı Lucilius olmak üzere bu iki insanla dolaşmaya başladı. Bir süre yalnızlığın tadını çıkardı. Başka bir yerde Lucilius'la ilgili bir olaydan söz etmiştim. Lucilius o zamanlar Philippi'deydi. Brutus'un kaçmasını sağlamak için, onun taklidi yapıp Brutus'u kovalayanlara teslim olmuştu. Antonius onun canını bağışlamıştı ve o da ömrünün sonuna kadar Antonius'a bağlı kalmıştı. Fakat Libya'daki birliklerin komutanlığını verdiği adam, askerleri Octavianus tarafına geçirince Antonius intihar etmeye karar verdi. Fakat dostları bunu engelleyip Antonius'u Aleksandria'ya götürdüler. Burada Kleopatra cesaret gerektiren bir işle uğraşıyordu. Kızıldeniz'i Akdeniz'den ayıran, aynı zamanda Asya ile Afrika arasında sınır oluşturan, iki denizin birbirine en yakın olduğu noktada genişliği atmış bin metreden fazla olmayan kıstak

şeklindeki küçük bir toprak parçası vardı. Kleopatra'nın planı Akdeniz'deki donanmasını karadan götürüp Kızıldeniz'e sokmaktı. Böylece savaştan ve kölelikten kaçacaktı. Büyük askeri gücünün ve hazinesinin yardımıyla Mısır'ın dışında kendisine yeni bir vatan bulacaktı. Fakat ilk geçen gemiler Petralı Araplar tarafından yakıldı. Antonius da Actium'daki ordusunun halen bir bütün olarak direndiğini sandığı için Kleopatra'yı bu girişiminden vazgeçirdi. Mısır'a gelen bütün yolların savunmasını güçlendirdi. Bu sıralarda Antonius arkadaşlarıyla boş boş gezinmeyi bıraktı. Pharos yakınlarında denizi doldurarak oluşturduğu küçük bir toprak yığını üzerinde, suların ortasında kendisine bir ev yaptırdı. Burada insanlardan uzak sürgün hayatı yaşadı. Timon'un yaşamına hayran olduğunu söyledi. Çünkü hayatı onunkine benziyordu. Kendisi de yakın dostları tarafından aldatılmıştı. Bu yüzden tüm insanlardan nefret ediyor ve onlara güvenmiyordu.

LXX

Timon bir Atinalıydı ve Aristophanes[29] ile Platon'un komedilerinden anlaşılabileceği gibi, hemen hemen Peloponnesos savaşı sırasında yaşamıştır[30]. Komedilerde kötü bir insan olarak gösterilip alay edilirdi. Timon insanlardan uzak durur, sadece güçlü bir delikanlı olan Alkibiades'i görmekten büyük sevinç duyarmış. Onu gördüğünde büyük bir sevinç duyup kucaklarmış. Apemantos da buna

29 MÖ 5. Yüzyılda yaşamış olan Aristophanes "Yeni Komedia" akımının öncülüğünü yapmıştır. Bulutlar, Kuşlar, Eşek Arıları gibi çok sayıda oyunu günümüze ulaşmış olan yazarın oyunlarında zamanın ünlü devlet adamları ve devlet kurumları hicvedilmektedir.

30 Peloponnesos Savaşları İÖ 431-404 yılları arasında gerçekleşmiştir.

şaşıp nedenini sorunca, Timon bu genç adamı bir gün Atinalıların başına bir sürü dert açacağına inandığı için sevdiğini söylemiş. Bu kadar insan arasından sadece Apemantos'un yanına gelmesine izin verirmiş. Çünkü onun hayatının ve bakışının kendisine benzediğine inanırmış. Bir zaman şarap festivali sırasında ikisi birlikte içiyorlarmış. Apemantos: "Timon, iki kişilik eğlencemiz ne kadar da güzel!" demiş. Timon da cevaben "Evet sen burada olmasaydın öyle olacaktı" demiş. Anlattığına göre, bir gün Atinalılar büyük bir toplantı yapıyormuş, Timon yerinden kalkıp kürsüye çıkmış. Bu alışılmamış durum merak uyandırmış, herkes büyük bir sessizlik içindeymiş. Timon kürsüden "Ey Atinalılar, benim ev yapılabilecek küçük bir toprağım, üzerinde bir incir ağacım var. Bugüne kadar çok sayıda insan kendisini orada astı. Şimdi oraya bir ev yapacağım. Lütfen evimi yapmadan önce her kim kendisini asacaksa bir an önce assın," demiş. Timon, Hales'te ölmüş, deniz kıyısına gömülmüş. Mezarın önündeki kıyının toprağı çökmüş, deniz içeri girerek onun mezarını sarmış ve insanların ona yaklaşmasını önlemiş. Mezarının üzerinde şöyle bir yazı varmış: "Burada yatıyorum, acılı yaşamım bitti. Her kim ismimi merak ederse onu lanetlerim." Yazıyı henüz yaşarken kaleme aldığı anlatılır. Fakat bu yazıtın yaygın olarak bilinen şekli Kallimakhos'a aittir: "Ben insanlardan nefret eden Timon'um. Burası benim evim. Yolcu git buradan. İstersen küfret ama geç git."

LXXI

Bunlar Timon hakkında anlatılanlardan birkaçıdır. Antonius'a Actium'daki ordunun kaybedildiği haberi Canidius'tan getirildi; daha sonra da Yahudi Herodes'in bazı leiyon ve cohorslarla birlikte Octavianus tarafına geçtikleri, bazı kral ve yöneticilerin de benzeri şekilde davrandıkları

ve Antonius'un elinde kalan tek yerin Mısır olduğu haberi getirildi. Böyle haberler Antonius'u pek de rahatsız etmedi. Aslında tüm dertleri biteceği için seviniyordu. Denizin ortasındaki, "Timon'un" ismini verdiği evinden ayrıldı. Kleopatra tarafından saraya alındıktan sonra tüm kenti içkiye, eğlenceye ve hediyelere boğdu. Kleopatra'nın Caesar'dan olan oğlunun doğum gününde onu gençler arasına kattı. Fulvia'dan olan oğlu Antyllus'a erkek olma yaşına ulaşanlara verilen erguvan renkli şeridi olmayan "toga virilis" giydirdi. Tüm bunlar yapılırken Aleksandrialılar günlerce yiyip içtiler ve eğlendiler. Kleopatra ve Antonius o ünlü derneklerini kapattılar. Bunun yerine diğerinden hiçbir farkı olmayan "Birlikte Ölenler" derneğini kurdular. Dostları, Antonius ve Kleopatra ile birlikte öleceklerini söyleyerek isimlerini bu derneğe üye olarak yazdırdılar. Hepsi de düzenlenen eğlencelerde zaman harcıyorlardı. Kleopatra bir yandan da çeşitli zehirlerden oluşan ilaçlar hazırlıyordu. İlaçları hangisinin daha az acı verdiğini anlamak için ölüme mahkûm olanlar üzerinde deniyordu. Ancak çoğu zehrin fazlasıyla acı verdiğini ve bu nedenle insanların çabucak öldüklerini; daha az acı verenlerin ise yavaş yavaş zehirlediğini anladı. Bunun üzerine zehirli hayvanlar üzerine çalışmaya başladı. Bir hayvanın diğerini zehirlemesini kendi gözleriyle izledi. Artık bu günlük eğlencesi olmuştu. Neredeyse tüm zehirli hayvanlar üzerine çalıştı. Yılan sokmasının hiçbir şeye benzemediğine inanıyordu. Yılanın zehiri ani kasılma, mide bulantısı ve acı yaratmadan insanı derin bir uykuya daldırıyor, halsiz düşürüyor ve hafif bir terleme yaratıyordu. Yavaş yavaş duyular yok oluyordu. Görünürde hasta acı çekmiyordu. Ancak derin bir uykuya dalmış bir insan gibi uyandırılmaktan ya da arkasına yaslandırılmaktan rahatsız oluyordu.

LXXII

Öte yandan o sıralar Asia'da bulunan Octavianus'a elçiler gönderildi. Kleopatra Mısır krallığının çocuklarına bırakılmasını istiyordu. Antonius ise sıradan bir adam olarak Mısır'da, eğer buna izin verilmezse Atina'da yaşamasına izin verilmesini istiyordu. Antonius, dostlarının söylediklerinden ve daha önceden kaçanlardan duyduklarına istinaden, çocuğunun öğretmeni Euphronios'u baş elçi olarak gönderdi. Öte yandan, Timagenes aracılığıyla Roma'da Antonius'la tanışıp yakınlık kuran Laodikeialı Aleksas, Hellenlerin Antonius üzerinde en etkilisiydi. Hem Antonius'u ikna etmek için tarafından kullanılan aracıların en güçlüsüydü. Zaman zaman Antonius'un kafasında Octavia'nın lehinde oluşan iyi düşünceleri alt üst etmekte üstüne yoktu. Ancak bu adam da komutana ihanet etti. Aleksas, Herodes'in yanında kaldıktan sonra, Herodes'e güvenip Octavianus'un huzuruna çıkma cesaretini göstermişti. Fakat Herodes ona yardım edemedi. Çünkü Aleksas yakalanıp zincire vuruldu ve ülkesine gönderildi. Orada Octavianus'un emriyle öldürüldü. Böylece Aleksas hainliğinin karşılığını Antonius'a henüz yaşarken ödemiş oldu.

LXXIII

Octavianus, Antonius için yapılan teklifleri umursamadı. Kleopatra'ya ise Antonius'u öldürtürse ya da Mısır'dan kovarsa, mantıklı olan tüm isteklerini kabul edeceğini cevabını gönderdi. Elçilerle birlikte kendi azatlısı Thyrsos'u da gönderdi. Thyrsos becerikli bir insandı. Genç bir komutanın haberini, kendini beğenmiş ve güzelliğiyle şaşırılacak derecede gururlanabilen bir kadına ancak o iletebilirdi. Thyrsos, Kleopatra ile başka insanlarla yaptığından daha uzun görüşmeler yaptı. Kleopatra onu çok iyi karşıladı. Bu

durum Antonius'un kıskanmasına neden oldu. Antonius onu yakalattı, kamçılattı ve Octavianus'a geri yolladı. Octavianus'a içinde bulunduğu durum yüzünden kolayca sinirlendiğini, alaylı ve kibirli davranışlarıyla adamının kendisini kızdırdığını yazdı. "Bu işten rahatsız olduysan senin yanında da azatlım Hipparkhos var. İstersen sen de onu as ve kamçıla" diye de ekledi. Ardından Kleopatra, Antonius'un kıskançlığını bitirmek için elinden geleni yaptı ve Antonius'a büyük özen gösterdi. Kendi doğum gününü gayet renksiz bir biçimde kutladı. İçinde bulundukları kötü durumdan dolayı böyle davranıyordu. Fakat Antonius'un doğum gününü çok gösterişi bir biçimde kutladı. Bunun için hiçbir harcamadan kaçınmadı. Hatta gelen misafirlerin çoğu oraya gelirken fakir olmasına karşın evlerine dönerken zenginleşmişti. Bu arada Agrippa, Roma'dan Octavianus'a mektuplar gönderiyor ve mektuplarında Roma'daki işler için bir an önce geri dönmesini yazıyordu.

LXXIV

Bu nedenle savaş kısa bir süreliğine ertelendi. Fakat kış mevsimi bitince Octavianus Suriye üzerinden, komutanları da Libya üzerinden saldırıya geçti. Pelusion'un ele geçirilmesi üzerine, Seleukos'un Kleopatra'nın izniyle Antonius'u teslim ettiği dedikodusu çıktı. Kleopatra ise kendisini temize çıkarmak istedi ve Seleukos'un karısıyla çocuklarını öldürmesi için Antonius'a teslim etti. Kleopatra, İsis Tapınağı'nın yanında kendisine çok gösterişli bir mezar yaptırmıştı. Ayrıca buraya hazinesinin en önemli kısmını, altınlarını, gümüşlerini, zümrütlerini, incilerini, fildişi, abanoz ve tarçın ağaçlarından yapılmış eşyalarını ve en önemlisi de çıra ve keten lifi getirtmişti. Bunun üzerine Octavianus hazine için endişelenmeye başladı. Kleopatra'nın umutsuzluk ve bunalım içine düşüp bütün bu değerli şeyleri yakabileceği-

ni düşünüyordu. Bu nedenle kente yaklaşırken Kleopatra'ya çeşitli güvenceler veren haberler gönderdi. Octavianus hipodrom yakınında mevzi aldığında, Antonius ani bir saldırı yaptı, kahramanca savaştı ve Octavianus'un atlılarını bozguna uğrattı. Atlıları ordugahlarına kadar kovaladı. Zafer keyfiyle saraya geri döndü, Kleopatra ile buluştu. Silahları üzerinde olmasına rağmen onu öptü, büyük cesaret gösteren dostlarından birinin ödüllendirilmesini istedi. Kleopatra da bu adama kahramanlığının karşılığı olarak altından bir göğüs zırhı ve miğfer verdi. Fakat adam hediyeleri aldıktan sonra Octavianus tarafına geçti.

LXXV

Daha sonra Antonius yeniden Octavianus'a elçi gönderip, teke tek dövüş önerdi. Caesar ise Antonius'a başka ölüm şansının da olduğunu bildirdi. Fakat Antonius kendisi için en şerefli ölümün savaşarak gerçekleşeceğine inandığından, aynı anda karadan ve denizden bir saldırı başlattı. Anlatılanlara bakılırsa hizmetçilere akşam yemeğinde kendisine bol bol yemek ve şarap verilmesini istemiş. Çünkü ertesi gün aynı şeyi yapamayabileceklerine, belki de başka bir efendiye hizmet etmek zorunda kalacaklarına kanaat getirmiş. Antonius, dostlarının bu sözlere üzüldüğünü görünce, ertesi gün kendisinin şerefli bir ölüme gideceğini; fakat onları yanında götürmeyeceğini söylemiş. O gece için şöyle bir hikâye de anlatılır. Gece yarısı tüm halk yaşanacakları tahmin edip korktukları için sessizlik içinde bekliyormuş. Aniden çeşitli çalgılardan sesler duyulmaya başlanmış. Bacchus'a tapanlar gibi bir grup halinde bağıran ve Satyrler gibi dans eden insanların çığlıkları duyulmuş. Sanki bir eğlence alayı kentten dışarı çıkıyormuş. Bu alay kentin ortasından düşmana en yakın noktadaki kent kapısına giden yoldan ilerlemiş ve sesler burada yükseldikten sonra ani-

den kesilmiş. Olanların üzerine düşünenler, bunun Bacchus'un artık Antonius'u terk ettiğine ve kentten ayrıldığına delalet olduğu konusunda birleşmişler.

LXXVI

Sabahleyin Antonius yaya birliğini kentin önündeki tepelere yerleştirdi. Donanmasının düşman gemilerine doğru ilerlemesini bekliyordu. Aslında söylemese de donanmasının bir başarı kazanmasını umuyordu. Her iki tarafın donanmaları birbirlerine yaklaştıkları zaman, Octavianus'un askerleri kürekleriyle Antonius'un tayfalarını selamladılar. Diğerleri de aynı şekilde davranınca iki taraf bir donanma oluşturarak kente doğru ilerlemeye başladılar. Antonius'un atlıları yaşananları görünce komutanlarının yanından ayrıldılar. Antonius artık bozguna uğramıştı. Antonius, Kleopatra yüzünden savaştığı insanlara Kleopatra'nın kendisini teslim ettiğini bağırarak kente çekildi. Kleopatra, Antonius'un aşırı öfkesinden dolayı kendisine zarar verebileceğini düşünerek mezarına çekildi. Sürgülerle ve enlemesine kalaslarla kuvvetlendirilmiş kapıları örttü. Antonius'a kendisinin öldüğü haberini iletmelerini istedi. Antonius ise habere inandı. Kendi kendisine "Sen daha fazla ne bekliyorsun? Kader seni yaşama bağlayan tek nedeni de elinden aldı" dedi. Odasına girdi, zırhını çıkardı. Yine kendi kendine "Kleopatra, senin ölmene üzülmüyorum; çünkü kısa bir süre sonra birlikte olacağım. Fakat benim gibi bir komutanın cesaret bakımından bir kadının gerisinde kalması utanç verici" dedi. Antonius'un Eros adında sadık bir kölesi vardı. Antonius intihar etmeye karar verdi ve Eros'tan eskiden kendisine verdiği sözü tutmasını istedi. Eros ona saplamak istiyormuş gibi kılıcını çekti ve havaya kaldırdı. Ancak aniden geri döndü ve kendisini öldürdü. Ölüp Antonius'un ayağının dibine

düştüğünde, Antonius ona "İyi yaptın Eros. Cesaret edemediğin şeyi nasıl yapacağımı bana gösteriyorsun" dedi ve kılıcını midesine saplayıp yatağın üstüne düştü. Fakat bu hemen öldürecek türden bir yara sayılmazdı. Yatarken kan dindi ve Antonius kendine geldi. Yanındakilere yalvararak kendisini öldürmelerini söyledi. Ancak hepsi oradan kaçtı, Kleopatra'nın yardımcılarından Diomedes yanına gelene kadar kendi kendine bağırıp durdu Antonius. Diomedes, Kleopatra'dan aldığı emre göre Antonius'u mezara götürmekle sorumluydu.

LXXVII

Antonius, Kleopatra'nın hayatta olduğunu öğrenince hizmetçilere kendisini ayağa kaldırmalarını emretti. Ardından onların kollarında mezara götürüldü. Kleopatra ise kapıyı açmak istemedi ve pencereye yakın bir yerden göründü. Aşağıya halatlar sarkıttı. Antonius'u halatlara bağladılar. Kleopatra ve iki kadın onu yukarı çekti. Kleopatra ile mezara sadece bu iki kadın alınmıştı. O an orada bulunanlar bundan daha acıklı bir olaya şahit olmadıklarını söylediler. Her tarafı kan içindeki Antonius ölümle burun burunayken yukarı çekilmişti. Havada asılı dururken bile ellerini Kleopatra'ya uzatıyormuş. Gerçekten de Antonius'u yukarı çekmek kadınlar için kolay bir iş değildi. Kleopatra Antonius'u yukarı çekerken tüm gücüyle halata asılıyordu. Çektiği acı yüzünden belli oluyordu. Bu sırada aşağıdakiler bağırarak Kleopatra'yı cesaretlendirmeye çalışıyorlar, onun çabalarına ve acılarına ortak oluyorlardı. Kleopatra Antonius'u yukarı çektikten sonra yanına yatırdı. Kendi elbiselerini parçaladı, tırnaklarıyla bedenine zarar verdi, yüzünü Antonius'un kanıyla buladı. Antonius'a "Efendim, Kocam ve İmparatorum" diye seslendi. Antonius'un çektiği acılar neredeyse kendi

acılarını unutturmuştu. Antonius elinden geldiği kadar onun ağlamalarını durdurmaya çalıştı. Sonra şarap içmek istedi, susamıştı. Belki de şarapla acılarına çabucak son verebileceğini umuyordu. Şarap içtikten sonra Kleopatra'ya güvenliğini onuruna bir zarar gelmeden, sağlaması gerektiğini, kendisini sadece Octavianus'un dostlarından Proculeius'a emanet etmesini söyledi. Onun Antonius için ağlamasına gerek yoktu. Sadece geçmişteki güzel şeyler için mutlu olmalıydı. Çünkü kendisi tüm erkeklerin en güçlüsü olmuştu ve sonunda bir Romalı olarak başka bir Romalıya yenilmişti..

LXXVIII

Öldüğü anda Proculeius geldi. Çünkü Antonius kendini yaralayınca ve Kleopatra'nın yanına götürülünce Antonius'un kılıcını alıp kaçan Derketaios adlı bir muhafız, Octavianus'un yanına varıp Antonius'un ölüm haberini ulaştırmış, kanıt olarak da her yanı kana bulanmış kılıcı göstermişti. Octavianus haberi alınca çadırın içine çekildi. Akrabası, görev arkadaşı ve çok sayıda savaşta dostu olan kişinin ölümüne ağlamaya başladı. Daha sonra birbirlerine yazdıkları mektupları çıkardı, dostlarını yanına çağırdı ve mektupları yüksek sesle onlara okudu. Kendisinin Antonius'a nasıl mantıklı, doğru ve iyi niyetli mektuplar yazdığı ama karşılığında küstahça yanıtlar aldığını gösterdi. Mümkünse Kleopatra'yı canlı olarak ele geçirmesi için Proculeius'u görevlendirdi. Kleopatra'nın hazineye zarar vermesinden korktuğu gibi, zafer töreninde Kleopatra'yı sergilerse ününe ün katabileceğini düşünüyordu. Fakat Kleopatra, Proculeius'a yakalanmak istemedi. Proculeius'a yalnızca mezara yaklaşması ve aşağı açılan kapının önünde durması için izin verdi. Kapı, sürgü ve kalaslarla güçlendirilmişti ama yine de konuşacak bir aralık

vardı. Konuşmaya başladılar. Kleopatra krallığının kendi çocuklarına verilmesini istedi, Proculeius ona cesaretli olmasını ve Octavianus'a güvenmesini söyledi.

LXXIX

Proculeius yapıyı inceledikten sonra Octavianus'a olanları anlattı. Ardından Kleopatra ile görüşmek için Gallus gönderildi. Gallus kapıda bilinçli olarak konuşmayı uzattı. Bu arada Proculeius bir merdiven aldı ve kadınların Antonius'u yukarı çektiği pencereden içeri girdi. Daha sonra iki yardımcısıyla birlikte Kleopatra'nın durduğu ve Gallus'u dinlediği kapıya gitti. Kleopatra ile beraber mezara girmiş kadınlardan birisi "Zavallı Kleopatra, sağ ele geçtin" diye haykırdı. Bunun üzerine kraliçe birden geri döndü, Proculeius'u gördü ve kendisini öldürmek istedi. Elinde haydutların taşıdığına benzer bir kama vardı. Ancak Proculeius onun yanına koştu. Kleopatra'yı kollarıyla sıkıca kavradı ve "Sen Octavianus'a en büyük iyiliği yapma fırsatını vermiyorsun. En nazik komutanlardan birisine güvenilmez ve acımasız birisiymiş gibi davranıp leke sürmeye çalışıyorsun. Bu hem kendine hem de Octavianus'a büyük haksızlıktır" dedi. Aynı anda kamayı eline geçirdi ve üzerinde bir zehir olup olmadığını kontrol etmek için elbisesini salladı. Daha sonraları Octavianus hem Kleopatra'nın kendine zarar vermesine engel olsun hem de onun arzularını yerine getirsin diye Epaphroditos isimli birisini görevlendirdi.

LXXX

Bu arada Octavianus filozof Areios ile konuşarak kente giriyordu. Octavianus ise ün kazanması ve ona gösterdiği özel saygınlık nedeniyle herkesin hayranlığını kazan-

sın diye Areios'un sağ elini tutuyordu. Gymnasium'a[31] girdikten ve orada kendisi için yapılan kürsüye çıktıktan sonra, halk büyük bir korkuya kapıldı. Herkes Octavianus'un önünde diz çöküp yatmıştı. Ancak Octavianus ayağa kalkmalarını emretti. Hem kentlerini kuran Büyük İskender'in hatırına, hem kentin büyüklüğüne ve güzelliğine hayran olduğu için, hem de dostu Areios'u mutlu etmek için halkın tüm suçlarını bağışladığını bildirdi. İşte Areios, Octavianus'tan böyle saygı gördü ve sayesinde çok sayıda insanın canı bağışlandı. Bunlar arasında Philostratos da vardı. Philostratos şimdiye kadar yaşamış sofistlerin irticalen konuşma açısından en beceriklisiydi. Fakat yalan söyleyerek sanki Akademi mezunuymuş gibi davranırdı. Octavianus onun yalanlarından iğrenirdi ve onu cezalandırmayı planlıyordu. Bundan böyle Philostratos beyaz sakalını uzatıp kara bir giysi içinde Areios'un arkasından gidiyordu ve durmadan şöyle söylüyordu: "Gerçekten bilgelerse bilgeleri kurtaracaklardır." Octavianus bunu duyunca Philostratos'u kurtarmak için değil de Areios'un öfkesinden çekindiği için onun canını bağışladı.

LXXXI

Antonius'un çocuklarından Fulvia'dan olan oğlu, öğretmeni Theodoros'un ihanet edip onu ispiyonlamasıyla öldürüldü. Askerler onun kafasını kopardıktan sonra, öğretmeni çocuğun üzerinde taşıdığı değerli bir taşı çaldı ve kendi kuşağına soktu. Daha sonra yaptığını kabul etmemesine karşın yine de suçlu bulundu ve öldürüldü. Kleopatra'nın çocukları ise hizmetçileriyle birlikte himaye al-

31 Hellen ve Roma kentlerinde gençlerin spor ve kültürel çalışmalarını yaptıklarını alana verilen isim.

tına alındı ve onlara iyi davranıldı. Kleopatra'nın Caesar'dan olan oğlu ise annesi tarafından büyük bir servetle Aithiopia üzerinden Hindistan'a gönderildi. Fakat karakterce Theodoros'a benzeyen Rhodon isimli öğretmeni, Octavianus'un kendisini krallık için çağırması üzerine, onu geri dönmeye ikna etti. Ancak Octavianus olayı araştırırken Areios'un şöyle dediği anlatılır. "Çok fazla Caesar'ın olması iyi bir şey değildir." Kleopatra öldükten sonra Octavianus onu da öldürttü.

LXXXII

Öte yandan çok sayıda kral ve komutan Antonius'un cesedini isteyerek ona bir cenaze töreni yapmak istediler. Böylece son görevlerini yapacaklardı. Ancak Octavianus cesedi Kleopatra'dan almadı. Cleopatra, Antonius'u bir krala yakışır gösterişle gömdürdü. Octavianus, bu konuda Kleopatra'nın her isteğini kabul ediyordu. Fakat çektiği büyük acıların sonucu olarak Kleopatra'nın ateşi yükseldi. Kleopatra bu duruma sevindi; böylece yemek yememeye bahane bulmuş olacak, kimse karışmadan ölebilecekti. Ayrıca yanında Olympos adında bir hekim vardı. Ona gerçeği anlattı ve kendisinden bu konuda çeşitli yardımlar aldı. Fakat Octavianus durumdan kuşkulandı. Kleopatra'ya, çocuklarına tehditler savurdu. Kleopatra korkmaya başladı. Mecburen, silah zoru altında yemek yedi ve kendisine gereken bakımı göstermek zorunda kaldı.

LXXXIII

Birkaç gün sonra Octavianus Kleopatra ile buluşmak üzere geldi. Kleopatra mütevazi bir biçimde uzanmış yatıyordu. Octavianus içeri girdiğinde ayağa kalktı, ayaklarına kapandı. Saçları ve yüzü çok kötü bir durumdaydı. Sesi

titriyordu ve gözleri şişmişti. Göğsüne indirdiği acımasız yumrukların izi belli oluyordu. Özetle iyi durumda değildi. Fakat kendisini ünlü yapan o çekiciliği ve güzelliği tam anlamıyla kaybolmamıştı. Bu kadar kötü durumda olmasına karşın güzelliği bir ışık gibi içinde parlıyor ve etrafı aydınlatıyordu. Hem yüzünde de o güzellik henüz kaybolmamıştı. Octavianus ona uzanmaya devam etmesini söyledikten sonra yanına oturdu, Kleopatra davranışlarını haklı kılacak bazı sözler söyledi, yaptığı şeyleri içinde bulunduğu koşullara ve Antonius'a karşı duyduğu korkuya bağladı. Ancak Octavianus ona karşı çıktı, sözlerini çürütmeyi başardı. Kleopatra da bunun üzerine düşüncesini değiştirdi; sanki hayata her şeyden çok bağlanmış birisi gibi yalvararak Octavianus'ta acıma duygusu yaratmaya çalıştı. Sonunda bütün hazine ve değerli eşyaların listesini Octavianus'a sundu. Kleopatra'nın özel görevlilerinden biri olan Seleukos onun bazı şeyleri liste dışı bıraktığını ve çalmaya çalıştığını söyledi. Bunun üzerine Kleopatra ayağa kalktı, Seleukos'u saçlarından yakaladı ve yüzüne birkaç yumruk attı. Octavianus bir yandan gülerken bir yandan Kleopatra'yı durdurmaya çalıştı. Kleopatra ise "Senin yanıma gelip benimle konuştuğun böyle bir anda, benim zavallı bir durumda bulunmam ve kölelerimden birisinin beni hırsızlıkla suçlaması ne kadar canice bir şey değil mi? Elbette kendim için saklamadım. Ben mutsuz bir kadınım. Octavia ve senin Livia'na küçük hediyeler vermek ve bu hediyelerle kendimi biraz olsun bağışlatmak istiyordum" dedi. Octavianus artık onun yaşamaya niyetli olduğuna karar verdi ve buna sevindi. Bunun üzerine, bu sorunların çözümünü ona bıraktığını, diğer konularda ise ona umduğundan çok daha iyi davranacağını söyledi. Sonra çekip gitti. Kleopatra'yı aldattığını sanıyordu ama aldatılan kendisiydi.

LXXXIV

Öte yandan, Octavianus'un yanında Cornelius Dolabella adında yüksek rütbeli bir asker vardı. Dolabella, Kleopatra'yı hoş bulurdu. Adam, Kleopatra'ya gizlice bir haberci gönderdi. Octavianus'un Suriye üzerinden harekete geçeceğini, kendisini ve çocuklarını ise üç gün içinde Roma'ya göndermeye karar verdiğini bildirdi. Kleopatra haberi alınca Antonius'a bazı sunular sunmak istediğini söyleyerek Octavianus'tan izin almaya çalıştı. İzin verilince mezara görüldü, her zaman kendisine eşlik eden kadınlarla birlikte Antonius'un küllerinin bulunduğu küpü kucaklayarak "Sevgili Antonius, geçenlerde seni özgür ellerimle gömdüm. Fakat şimdi bir esir olarak sana sunuda bulunuyorum. Üzerimde öylesine sıkı bir denetim var ki kendi kendime zarar verme fırsatı bulamıyorum. Bu esir bedenim sana karşı yapılacak zafer töreni için saklanıyor. Benden daha fazla bir şey bekleme. Bunlar Kleopatra'nın sana getirebileceği son şeylerdir. Hayattayken hiçbir şey bizi birbirimizden ayıramadı, ölünce ise yerlerimizi değiştirmek zorunda kalacağız. Sen bir Romalı olmana karşın burada yatıyorsun, bense zavallı bir kadın olarak İtalya'da yatacağım. İşte benim payıma bu düşecek. Fakat o ülkenin tanrılarının biraz olsun gücü ve etkisi varsa, halen hayatta olan karını yalnız bırakma. Sana karşı düzenlenen bir zafer töreninde senin yerine konmama izin verme. Çok sayıda kötülüğe katlanmış olmama karşın bunların hiç biri senden uzak yaşadığım şu kısa zaman kadar büyük ve korkunç değildi. Lütfen, sen de beni burada sakla. Yanına göm beni."

LXXXV

Bu sözlerden sonra küpü çelenkle süsledi ve öptü. Daha sonra kendisine bir banyo hazırlanmasını emretti. Yıkan-

dıktan sonra, sedire uzandı ve güzel bir öğle yemeği yedi. O sırada birisi elinde bir sepetle geldi. Nöbetçiler ne taşıdığını sordular. Sepeti açtı, üstteki yaprakları aldı ve içindeki kabın incirle dolu olduğunu onlara gösterdi. Nöbetçiler incirlerin büyüklüğüne ve güzelliğine şaşıp kaldılar. Getiren adam gülümsedi ve isterlerse birkaç tane alabileceklerini söyledi. Böylece nöbetçiler adama güvendiler ve içeri girmesine izin verdiler. Kleopatra ise yemeğini yedikten sonra, henüz yazmış ve mühürlemiş olduğu bir mektubu aldı ve onu Octavianus'a gönderdi. Ardından mezarda da kendisinin yanında bulunan iki kadın dışındaki herkesi dışarı çıkardı. Öte yandan Octavianus mektubu aldı. Kleopatra'nın Antonius ile birlikte gömülmek için yalvaran sözlerini görünce gerçeği anladı. Önce yardım etmek için gitmek istedi. Ama daha sonra düşüncesini değiştirdi. Konuyu araştırmaları için askerlerini görevlendirdi. Fakat her şey kısa bir zamanda gerçekleşmişti. Askerler koşup gittiler. Ama kapıyı açtıklarında Kleopatra'nın krallık elbiseleriyle altın işlemeli bir yatakta ölü olarak yatmakta olduğunu gördüler. İki kadından Iras, Kleopatra'nın ayağının dibinde ölmek üzereydi, zehirin etkisiyle başı dönen ve sendeleyen Kharmion ise kraliçenin başındaki tacı düzeltmeye çalışıyordu. Tam bu sırada bir asker "Ne güzel bir iş yapmışsınız Kharmion!" dedi. Kharmion'un cevabı ise "Gerçekten de çok güzel bir iş. Hem de böyle kral ailesinden gelen birine çok da uygun" şeklindeydi. Kharmion bir kelime daha konuşamadı, yatağın yanında yığılıp kaldı.

LXXXVI

Anlatılanlara bakılırsa yılan, incir ve yapraklarına arasına saklanmıştı. Çünkü Kleopatra'nın emri böyleydi. Amacı kendisi farkına varmadan yılanın saldırmasıymış. Kleopatra birkaç incir aldıktan sonra yılanı görünce, "İşte burada ba-

kın" demiş ve kolunu açarak ısırması için ona uzatmış. Fakat kimileri yılanının bir su testisinin içinde saklandığını, Kleopatra'nın yılanı altın bir çubukla dürterken ve kızdırırken, sıçrayıp Kleopatra'nın koluna yapıştığını anlatırlar. Aslında işin gerçeğini hiç kimse bilmiyor. Öte yandan Kleopatra'nın içi boş bir tarak içinde zehir taşıdığı ve tarağı saçında sakladığı da anlatılır. Fakat ölümden sonra zehrin izi belli olmamıştır. Yılan da yatak odasında bile görülmemiştir. Halk ise odanın pencerelerinin baktığı deniz kıyısında bazı yılan izleri görüldüğünü anlattı. Kimileri ise Kleopatra'nın kolunda iki tane hafif ve belirsiz yara görüldüğünü anlatırlar. Octavianus da bu düşünceye inanır gibi görünüyordu. Çünkü zafer töreninde Kleopatra'nın, üzerinde bir yılan tasviri olan resmini taşıtmıştır. İşte Kleopatra'nın ölümüyle ilgili olarak anlatılanlar bunlardır. Octavianus, Kleopatra'nın ölümüne kızmasına karşın onun cesaretini takdir etti. Cesedinin Antonius'un yanına ve bir kraliçeye yakışır görkemde gömülmesini emretti. Yine Octavianus'un emriyle hizmetçiler de görkemli bir biçimde gömüldüler. Kleopatra öldüğünde otuz dokuz yaşındaydı. Yrimi iki yıldır kraliçeydi. Antonius ile beraber on dört yıl boyunca Mısır'ı yönetmişti. Antonius ise kimilerine göre elli altı, kimilerine göreyse elli üç yaşındaydı[32]. Bu olaydan sonra Antonius'un heykelleri parçalandı. Ama Kleopatra'nınkiler olduğu gibi kaldı. Çünkü Kleopatra'nın dostlarından Octavianus'a iki bin talanton rüşvet vererek Antonius'un heykellerinin başına gelenlerin Kleopatra'nın heykellerinin başına gelmesine izin vermedi.

LXXXVII

Antonius'un üç karısından toplam yedi çocuğu vardı. En büyükleri Antyllus, Octavianus tarafından öldürüldü. Di-

32 Antonius İÖ 30 yılının 1 Ağustos'unda, Kleopatra ise aynı yılın 29 Ağustos'unda ölmüştür.

ğerlerini Octavia evlatlık aldı ve kendisi yetiştirdi. Octavia, Kleopatra'nın kızı Kleopatra'yı en nazik krallardan Juba ile evlendirdi. Öte yandan Antonius'un Fulvia'dan olan oğlu kendisini öylesine yüceltti ki Agrippa, Octavianus'un gözünde saygınlık bakımından birinci, Livia'nın oğlu da ikinciyken, genç Antonius'un da üçüncü sırada yer aldığı sanılıyordu. Gerçekten de üçüncüydü. Octavia'nın Marcellus'tan iki kızı ve Marcellus adında bir oğlu vardı. Octavianus genç Marcellus'u hem evlat edindi hem de kızıyla evlendirdi. Octavia'nın kızlarından birini de Agrippa ile evlendirdi. Fakat Marcellus evlendikten çok kısa bir süre sonra ölünce, Octavianus dostları arasından bir damat seçmekte zorlandı. Octavia, Agrippa'nın karısını boşamasını ve Octavianus'un dul kızıyla evlenmesini önerdi. Önce Octavianus'u daha sonra Agrippa'yı bu işe razı etti. Sonuçta kendi kızını Agrippa'dan aldı ve genç Antonius ile evlendirdi. Böylece Agrippa, Octavianus'un kızıyla evlenmiş oldu. Antonius'un Octavia'dan iki kızı vardı. Birisiyle Domitius Ahenobarbus evlendi. Güzelliği ve akıllılığıyla bilinen Antonia ise Livia'nın oğlu, Octavianus'un üvey oğlu Drusus ile evlendi. Bu evlilikten Germanicus ve Claudius doğdu. Bu Claudius daha sonraları tahta çıktı[33]. Germanicus'un çocuklarından Gaius çok kısa bir süre başarıyla Roma'yı yönetti. Fakat daha sonra karısı ve çocuğuyla birlikte öldürüldü. Ahenobarbus'tan Lucius Domitius adında bir oğlu olan Agrippina ise Claudius Caesar ile evlendi. Claudius ise Agrippina'nın oğlunu evlat edindikten sonra, ona "Nero Germanicus" ismini verdi. Bu Nero ise benim yaşadığım zamanda tahta çıktı[34]. Annesini öldürttü, çılgınlıkları ve manyaklıklarıyla neredeyse Roma'yı yok edecekti. İşte bu Nero, Antonius'un soyundan gelen beşinci kuşağı meydana getiriyordu.

33 Claudius İS 41-54 yılları arasında imparator olmuştur.
34 İmparator Nero İS 54-68 yılları arasında hüküm sürmüştür.

PLUTARKHOS "Marcus Antonius"

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR LİSTESİ

BARROW, R.H., *Plutarch and his times.* Indiana 1969.

JONES, C.P., *Plutarch and Rome.* Oxford 1971.

LACEY, W.K., *Cicero and teh end of the Roman republic.* London 1978.

PICKARD-CAMBRIDGE, A.W., *Demosthenes and the last days of Greek freedom 384-322 B.C.* London-New York 1914.

RE: *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.*

RUSSELL, D.A., *Plutarch.* New York 1973.

STADLER, P.A., *Plutarch and the historical tradition.* London-New York 1992.

WARDMAN, A. *Plutarch's lives.* London 1974.

WARDE FOWLER, W., *Social life at Rome in the age of Cicero.* London 1922.

WIDEMANN, Th., *Cicero and the end of the Roman republic.* London 1994.

ZIEGLER, H., *RE* XXI (1951) 895-962.

ZIEGLER, K., *Plutarchos von Chaironeia.* Sturttagart 1964.

PLUTARKHOS

PARALEL YAŞAMLAR

MARCUS ANTONIUS

(BİOİ PARALELLOİ)

Eski Yunanca Aslından Çeviren: **Furkan Akderin**

Plutarkhos'un *Paralel Yaşamlar*'ı Eskiçağ Edebiyatı'nın belki de biçem olarak en estetik eserlerinden biridir. Bu ölümsüz klasik eser binlerce yıldır Eskiçağ'ın en çok okunan ve beğenilen eserlerinden biri olagelmiştir.

Özellikle Marcus Antonius'un yaşamı, başından geçen unutulmaz olaylar ve dramatik sonu Eskiçağ'dan bugüne dek insanların ilgisini çekmiş Shakespeare'den modern Televizyon dizilerine kadar durmaksızın sanata ilham vermiştir.

Özellikle Antonius'un sevgilisi ve son Mısır Kraliçesi Kleopatra ile ilgili bildiklerimizin çoğunu da Plutarkhos'tan öğrenmemiz Marcus Antonius'u tarihsel bakımdan da önemli bir eser haline getirmektedir. Ama yine de eserin en akılda kalıcı özelliği hiç şüphesiz Kleopatra ve Antonius'un dillere destan ve unutulmaz aşkları ve trajik ölümleridir.

ALFA

ALFA Basım Yayım Dağıtım
Ticarethane Sokak No: 53
34410 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: +90 (212) 511 53 03
+90 (212) 513 87 51
Fax: +90 (212) 519 33 00
www.alfakitap.com
info@alfakitap.com

ISBN 975-297-783-9
9 789752 977839